

**КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»**

**ОСНОВНІ ВИМОГИ
ДО ПІДГОТОВКИ, НАПИСАННЯ І ЗАХИСТУ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ**

**(ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА)**

Методичні рекомендації

КИЇВ – 2016

Укладач:
Іваненко І.М.

Іваненко І.М. Основні вимоги до підготовки, написання і захисту науково-дослідницьких робіт (відділення української філології та мистецтвознавства) – К.: КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», 2016 – 76с.

Навчально-методичний посібник покликаний допомогти учням-членам МАН та їхнім наставникам у підготовці, виконанні і захисті науково-дослідницької роботи в рамках участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України.

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Загальні положення	7
2. Основні вимоги до категорійно-термінологічного апарату наукового дослідження	9
3. Загальні критерії оцінювання науково-дослідницьких робіт	14
4. Види наукової роботи учнів (зміст, структура, вимоги)	17
5. Опрацювання наукових джерел та вимоги до їх бібліографічного опису	27
6. Вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи	31
7. Доповідь на процедурі захисту науково-дослідницьких робіт: рекомендації	34
8. Відгуки та рецензії	36
9. Методи і методики дослідження	38
10. Стиль написання наукової роботи	45
11. Додатки	49
12. Бібліографія до видання	75

ПЕРЕДМОВА

Перед педагогічним керівником, який розпочинає роботу з підготовки учня до участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, постає низка запитань, на які він повинен знати відповіді, інакше його подальша діяльність не матиме сенсу. Чому ми говоримо «роботу з підготовки учня», а не «виконання науково-дослідницької роботи»? Тому, що виконання (написання) науково-дослідницької роботи – це тільки одна складова конкурсу, а їх є всього три: перша – виконання юним дослідником науково-дослідницької роботи, друга – написання контрольної роботи з базової дисципліни, третя – захист науково-дослідницької роботи. Таким чином, робота педагогічного керівника повинна проводитися за трьома напрямками.

Науково-дослідницька діяльність – це творча інтелектуальна праця, спрямована на набуття знань, умінь і навичок. Кожен, хто починає виконувати науково-дослідницьку роботу, повинен мати уявлення про методiku й організацію науково-дослідницької діяльності, орієнтуватися в обраній науковій галузі, опанувати термінологію. Тому процес підготовки та написання науково-дослідницької роботи потребує багато часу, і його необхідно розпочинати заздалегідь.

Пропонуємо календар підготовки учня до виконання науково-дослідницької роботи:

березень – вибір теми;

квітень – підбір літератури за темою (робота в бібліотеці);

травень – розробка плану-проспекту, обговорення його з педагогічним керівником;

літні канікули – самостійна робота (написання I розділу – теоретичного, збір матеріалу для II розділу – практичного (читаємо художній твір в оригіналі, робимо підбір прикладів);

вересень – консультація з педагогічним керівником, підготовка до контрольної роботи, участь в установчій сесії Київської МАН;

жовтень – консультація з керівником секції;

листопад – форматування електронного варіанту роботи згідно з вимогами до написання та оформлення науково-дослідницьких робіт;

грудень – участь у I (районному) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України,

січень, лютий – участь у II (міському) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України.

Науково-дослідницька робота здійснюється під безпосереднім керівництвом наукового (педагогічного) керівника. Від його впливу

на процес виконання наукової роботи значною мірою залежить її результат.

У процесі роботи з учнем керівник повинен:

- бути координатором дослідницької діяльності учня;
- підтримувати в учня зацікавленість проблемою та процесом її дослідження;
- надавати допомогу або спрямовувати до необхідних джерел інформації;
- заохочувати, розвивати і стимулювати творче мислення учня;
- спонукати учня до формулювання нових ідей та уявлень, до висунення власних пропозицій, гіпотез, альтернативних пояснень.

Учні, які мають нахили до науково-дослідницької роботи філологічного напрямку, отримують додаткові знання в секціях відділення української філології та мистецтвознавства Київської Малої академії наук учнівської молоді. Враховуючи особистість кожного учня, керівники секцій концентрують свою діяльність на розкритті інтересів самого учня, допомозі у виявленні його потенціалу.

У відділенні української філології та мистецтвознавства працюють секції:

- української мови;
- української літератури;
- фольклористики;
- літературної творчості;
- журналістики;
- мистецтвознавства.

Упродовж трьох років навчання учні виконують науково-дослідницькі, пошукові, творчі роботи, у ході підготовки яких отримують навички написання реферативних, дослідницьких та науково-дослідницьких робіт.

Юний науковець протягом навчання випробовує себе в ролі майбутнього вченого під час участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, який проводиться у ***три етапи:***

I (районний) етап – управліннями освіти і науки районів м. Києва серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів (право проведення I етапу мають також наукові товариства учнів шкіл – колективні члени Київської МАН, за наявності відповідного рішення Департаменту освіти і науки, молоді та спорту);

II (міський) етап проводиться КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» серед переможців I етапу;

III (Всеукраїнський) етап проводиться Міністерством освіти і науки України та Національним центром «Мала академія наук України» серед переможців II етапу.

Тематика науково-дослідницьких робіт довільна, але повинна відповідати напряму наукової секції. Учнівська робота за змістом та формою повинна бути науковою, актуальною, оригінальною, самостійною, з елементами новизни.

Мета запропонованої розробки – допомогти науковим (педагогічним) керівникам робіт, вчителям, методистам, іншим фахівцям підготувати учнів до участі у конкурсі, враховуючи існуючі вимоги до виконання, оформлення та захисту науково-дослідницьких робіт.

1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Учні-члени Київської Малої академії наук упродовж навчальної каденції виконують науково-дослідницькі, пошукові та творчі роботи.

1.2. Пропонована методична розробка визначає основні вимоги до підготовки, написання та оформлення науково-дослідницьких та пошукових робіт.

1.3. Кожна робота має ґрунтуватись на певній науковій базі, містити власні дані дослідів, спостережень, пошукової роботи; їх обробки, аналізу та узагальнення; посилання на відповідні наукові джерела та відображати власну позицію дослідника.

1.4. Тематика науково-дослідницьких робіт має відповідати напрямам секцій відділення української філології та мистецтвознавства.

1.5. У роботі мають бути чітко відображені такі аспекти: визначення мети, об'єкта та предмета дослідження, завдання, методика дослідження, науковість, практичне та теоретичне значення.

1.6. Зміст та результати досліджень викладають стисло, логічно, грамотно та аргументовано, без загальних слів, міркувань, бездоказових тверджень, тавтології. Назва роботи має бути стислою і відповідати суті наукової проблеми (завдання), що вирішується.

1.7. Якісне виконання науково-дослідницьких та пошукових робіт на належному рівні має на меті:

- актуалізацію, систематизацію, поглиблення та закріплення отриманих протягом навчання теоретичних знань учнів;
- формування умінь та навичок щодо обрання наукової або практичної проблеми і її самостійного аналізу, формулювання узагальнень і обґрунтування висновків;
- застосування набутих знань у ході вирішення наукових і практичних, професійних та інших завдань, визначення конкретних теоретичних і практичних рекомендацій;
- розвиток навичок самостійної дослідницької роботи;
- підвищення рівня підготовленості учнів до самостійної практичної роботи, творчого розв'язання професійних завдань.

1.8. Виконуючи різні види науково-дослідницької роботи, слід враховувати, що в сучасних дослідженнях широко використовуються різні методики досліджень теоретичного та емпіричного рівнів. До теоретичних

методик належать методи аналізу і синтезу, абстрагування та деталізації, моделювання, індукції та дедукції тощо. До емпіричних методик – спостереження, опитування, тестування, експеримент тощо.

1.9. Робота має бути побудована за певною структурою. Основними її елементами в порядку розташування є: титульний аркуш, тези, зміст, перелік умовних позначень (за необхідності), вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки (за необхідності).

1.10. До розгляду не приймаються роботи, тема і зміст яких не відповідають профілю секції; роботи, які були представлені у попередні роки і не мають суттєвого доопрацювання; роботи, які є плагіатом; компілятивні роботи без самостійного дослідження, опрацювання джерел та власних висновків з обраної тематики.

1.11. Усі види учнівських науково-дослідницьких робіт передбачають дуже важливий етап добору, систематизації, вивчення теоретичних та інших інформаційних джерел з обраної проблеми дослідження. Під час підготовки рефератів використовують переважно теоретичні методи дослідження (зокрема, аналіз, узагальнення, порівняння, систематизацію), в усіх інших видах наукових робіт учні повинні обов'язково застосовувати як теоретичні, так і емпіричні методики дослідження.

2

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КАТЕГОРІЙНО- ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Базовий категорійно-термінологічний апарат кожного наукового дослідження складається з: *наукової проблеми, мети і завдань дослідження, які включають методичні і практичні завдання, методику дослідження, наукову новизну, актуальність дослідження, об'єкт та предмет дослідження, матеріал дослідження, теоретичне та практичне значення роботи, висновки, тези.*

Важливим етапом у написанні реферату чи науково-дослідницької роботи є вибір **наукової проблеми й теми**. Небезпідставною є думка, що правильно вибрана і сформульована тема – це половина виконаного дослідження. Тому починати роботу треба лише за умови, коли чітко уявляєш собі її тему. У виборі теми основними критеріями мають бути її **актуальність, новизна і перспективність**. Вибір теми потребує індивідуального підходу. Однак є загальні правила, яких слід дотримуватись:

- треба вибрати таку тему, до якої учень найкраще підготовлений, на яку ним вже написано певну роботу, зібрано літературу, фактичний матеріал тощо;
- вибираючи тему, доцільно ставити завдання порівняно вузького плану для того, щоб тему можна було глибоко опрацювати;
- не слід брати тему, якщо відомо, що над нею вже працюють інші дослідники (в українській філології достатньо широке коло питань для вивчення);
- назва теми роботи повинна бути конкретною, узгоджуватися з об'єктом і предметом дослідження;
- згідно з положенням про основні вимоги до наукових робіт ВАК України, бажано уникати в назвах формулювань типу «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...» тощо, які не забезпечують необхідної конкретизації у вирішенні обраної проблеми.

Тема дослідження конкретизує напрямок реферативної або науково-дослідницької роботи з метою вивчення обраних процесів чи явищ. Орієнтовна тематика усіх видів наукових робіт (від реферату до науково-

дослідницької та пошукової роботи) для кожної секції розробляється профільними кафедрами інститутів і затверджується методичною радою Київської Малої академії наук учнівської молоді.

Наукова проблема. Для вирішення конкретної проблеми необхідно одержати знання про типові для неї сторони, зв'язки, відношення, які є результатом протиріч і які породжують саму проблему. Осмислення проблеми дослідження передбачає глибоке вивчення та аналіз її стану з використанням наукової літератури та інших джерел інформації, визначення шляхів до її розв'язання відповідно до уже відомих результатів та практичного запиту. У зв'язку з цим виділяють об'єкт і предмет дослідження. У конкретній дослідницькій роботі наукова проблема практично обмежується комплексом теоретичних питань, пов'язаних, передусім, із метою дослідження, власне, основна мета дослідження полягає у розв'язанні певної наукової проблеми.

Актуальність (лат. *actualis* – дієвість) теми – це важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку. Актуальність – це обов'язкова вимога до будь-якої науково-дослідницької роботи, складова вступу, тез, а також виступу учня на процедурі захисту. Обґрунтування актуальності вибраної теми науково-дослідницької роботи свідчить про те, як автор уміє вибрати важливу для теорії і практики тему, як розуміє й оцінює її щодо сучасної і соціальної значущості. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо коротко викласти:

- сутність проблеми дослідження;
- соціальну значущість проблеми дослідження, вирішення якої має значення;
- вирішення конкретних часткових питань, які сприяють якісним змінам у науці;
- доцільність роботи, її відмінність у порівнянні з відомими розв'язаннями проблеми.

Важливою складовою актуальності є формулювання **проблемної ситуації**, виклад її сутності. У науково-дослідницькій роботі вирішується лише одна наукова проблема. Будь-яке наукове дослідження здійснюється для того, щоб подолати певні труднощі у процесі пізнання нових явищ, пояснити раніше невідомі факти або виявити неповноту старих засобів пояснення відомих фактів. Проблема завжди виникає тоді, коли старе знання вже стає недостатнім, а нове знання ще не набуло розвиненої форми.

Правильна постановка і чітке формування нових проблем часто має не менше значення, ніж їх вирішення. Невипадково вважається,

що сформулювати наукову проблему – означає показати вміння відокремити головне від другорядного, виявити те, що вже відомо і що поки не відомо науці з предмета дослідження.

Після формулювання наукової проблеми і доказу того, що та частина цієї проблеми, яка є темою науково-дослідницької роботи, ще не була розроблена та висвітлена в спеціальній літературі, формулюють мету роботи і завдання, які мають бути вирішені відповідно до цієї мети.

Мета дослідження – це кінцевий результат, на досягнення якого спрямоване дослідження і який має бути відображений у висновках наукової роботи. Вона повинна узгоджуватися з назвою роботи і містити не тільки очікувані її результати, а й вказувати, на яких наукових передумовах вона базується, чим і як досягається. Не бажано вживати такі формулювання мети, як: «обґрунтування і розробка наукових основ, принципів наукового дослідження в українській мові» або «розробка методів дослідження літературних персонажів в...» та ін., без конкретизації наукових передумов, на яких базується досягнення поставленого завдання. Вона має формулюватись максимально логічно, повно. Загальна мета дослідження конкретизується у завданнях, які мають бути ретельно продуманими, адже опис їх виконання має складати зміст розділів наукової роботи, тобто сформульовані завдання мають розкривати зміст теми дослідження. Тому варто попідкуватися, щоб вони були чітко визначені та розташовані в такий спосіб, щоби кожне із завдань логічно випливало з попереднього. У визначенні мети і завдань дослідження необхідно уникати загальних фраз, надто широких або неточних висловлювань. Не слід формулювати мету як «дослідження...», «вивчення...», оскільки ці визначення вказують на засіб, а не спосіб досягнення мети. У них не вказано на кінцевий результат наукової роботи, а названо лише сам її процес (або етап).

Мета дослідження може бути пов'язана, зокрема:

- із формулюванням наукових завдань, які належить розв'язати;
- із обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак загального або часткового характеру певних конкретних фактів, що аналізуються, чи структури їхньої організації.

Завдання дослідження впливають із мети роботи, вони не повинні бути глобальними, такими, що претендують стати темами окремих робіт. Вони повинні «працювати» на мету науково-дослідницької роботи. Не слід захоплюватися їх кількістю. Треба ставити як прикладні, так і теоретичні завдання. Часто в ході дослідження вносять уточнення до їх формулювання. Завдання можуть подаватися з нумерацією і без неї.

Однак, кожне положення зручніше подавати з абзацу і розпочинати одним із дієслів такого синонімічного ряду: *виявити, з'ясувати, описати, визначити, встановити, здійснити, сформулювати, висвітлити, показати* тощо.

Формулювати завдання слід якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення становитиме зміст розділів і підрозділів роботи. Це важливо і тому, що назви таких розділів науково-дослідницької роботи мають відповідати конкретним завданням і результатам дослідження. Меті і завдань дослідження, а також головного результату треба обов'язково **досягнути**.

Про досягнення мети необхідно зазначити у висновках роботи, про вирішення конкретних завдань науково-дослідницької роботи – засвідчити висновками до відповідних розділів дослідження.

Важливими компонентами проблеми дослідження є об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт наукового дослідження – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію і є обрані для вивчення. Конкретні напрямки дослідження об'єкта складають предмет дослідження.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Саме предмет дослідження зумовлює тему наукової роботи, яка виноситься на титульну сторінку як назва. Під предметом дослідження розуміють окремі сторони, якості і відносини об'єкта, того чи іншого явища, процесу, які необхідно дослідити.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього і спрямована вся увага дослідника, саме предмет дослідження визначає тему дослідницької роботи, яка зазначена на титульному аркуші як її назва. Об'єкт та предмет дослідження обов'язково мають бути новими.

Тема, об'єкт і предмет, мета і завдання дослідження перебувають у нерозривному зв'язку, у своїй сукупності вони зумовлюють зміст положень, які виносяться учнем на захист.

Методика і методи дослідження подаються як перелік використаних окремих методів, а також методик, спрямованих на досягнення поставленої мети. Методи і методики дослідження – це комплекс конкретних прийомів, зорієнтованих на отримання нового наукового знання, і на визначення параметрів методичного забезпечення виконання програми дослідження, його теоретичних і практичних завдань.

Новизну отриманих результатів необхідно довести, тобто вказати їх відмінність від відомих раніше. Новизна роботи може характеризуватися кількома чинниками:

- у роботі уточнюються окремі поняття з огляду на нові наукові дані;
- пропонується новий підхід у дослідженні якогось явища, тобто розглядається істотно нова методика;
- вирішуються проблеми, які не могли з'ясувати попередники.

Наукова новизна одержаних результатів є обов'язковим елементом вступу та основним критерієм оцінки науково-дослідницької роботи. Наукова новизна стосовно самої роботи – це ознака, наявність якої дає автору право на використання поняття «вперше» при характеристиці отриманих ним результатів і проведеного дослідження в цілому. Поняття «вперше» означає в науці, що подібних результатів не було до їх публікації. Наведемо деякі вирази, які можна використати, формулюючи питання наукової новизни роботи: «вперше здійснено комплексне дослідження...», «створено концепцію, що заперечує...», «досліджено специфічні зв'язки...», «визначено ефективність...».

Теоретичне значення дослідження полягає у формулюванні автором гіпотез, ідей чи положень, які засвідчують його індивідуальний внесок у вирішення обраних наукових проблем і мають значення у вирішенні зазначених питань. Можливе визначення ступеня перспективності дослідження.

Практичне значення – це відомості про реальне застосування одержаних результатів та можливості впровадження їх у практику. Характеризуючи практичне значення, слід подати інформацію про ступінь їх готовності чи сферу використання. Практичне значення одержаних результатів – складова вступу, один із критеріїв оцінювання науково-дослідницької роботи, тому вони мають бути чітко сформульовані учнем.

Висновки – це дуже вагома структурна частина наукової роботи, у якій викладаються систематизовані результати дослідження. Висновки повинні містити чіткі формулювання отриманих результатів у світлі поставлених завдань для досягнення мети дослідження. Можливі формулювання рекомендацій щодо наукового та практичного використання отриманих результатів. У висновках відображаються основні результати досліджень. Необхідно звернути увагу на якісні та кількісні показники здобутих результатів, викласти рекомендації щодо їх використання, доречно також визначити перспективу і шлях подальшого вивчення проблеми.

3

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ

3.1. Оцінюючи науково-дослідницьку роботу, виходять із того, що учень повинен уміти:

- формулювати мету і завдання дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні і/або розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати і систематизувати їх на базі відомих джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до встановлених вимог.

3.2. У процесі виставлення оцінки враховується низка важливих показників роботи:

- актуальність обраної теми;
- чіткість формулювання мети і завдань дослідження;
- структура і логіка побудови змісту роботи;
- якість і глибина теоретичного, методологічного та практичного аналізу проблеми;
- наявність огляду літературних джерел;
- дотримання вимог до оформлення роботи;
- наявність та інформаційна змістовність ілюстративних матеріалів для захисту роботи;
- змістовність повідомлення учня про основні результати дослідження;
- правильність та чіткість відповідей на запитання присутніх на захисті роботи членів журі та конкурсантів.

При оцінці робіт, поданих на конкурс у секції «Літературна творчість», важливими показниками є:

- повнота розкриття теми та художніх образів;
- оригінальність образно-художнього мислення;
- власна творча неповторність;
- грамотність викладу, культура оформлення.

3.3. Основні умови оцінювання:

3.3.1. Високий рівень (25-21 балів). Робота відповідає усім вимогам до науково-дослідницьких робіт такого типу:

- тема розкрита повністю;
- робота відзначається науковою новизною;
- має практичне значення;
- одержані результати систематизовані, висновки й рекомендації є переконливими;
- доповідь логічна і стисла;
- оформлення роботи відповідає вимогам до зазначених типів робіт;
- відгук і рецензія позитивні, відповіді на запитання членів журі правильні.

3.3.2. Достатній рівень (20-17 балів). Тема роботи розкрита, але є окремі принципові недоліки:

- поверхово проаналізовані літературні джерела;
- недостатньо використані інформаційні матеріали;
- доповідь логічна, викладена вільно;
- робота оформлена згідно з вимогами.

Поряд із цим:

- елементи новизни та практичного значення чітко не простежені;
- є окремі зауваження в рецензії та відгуку наукового керівника;
- відповіді на запитання членів журі в основному правильні.

3.3.3. Середній рівень (16-13 балів). Тема роботи в основному розкрита, але є численні недоліки змістового характеру:

- нечітко сформульована тема роботи;
- теоретичний розділ має описовий характер, не містить аналізу підходів до роз'яснення проблем, які охоплює тема;
- в аналітичній частині спостерігається надлишок елементів описовості;
- добірка інформаційно-ілюстративних матеріалів (таблиці, графіки, схеми тощо) не завжди обґрунтована;
- є зауваження щодо оформлення роботи.

Разом із цим:

- подані в роботі заходи і пропозиції обґрунтовані непереконливо;
- рецензія та відгук наукового керівника містять окремі зауваження;
- не всі відповіді на запитання членів журі правильні.

3.3.4. Низький (12 -7 балів). Тема роботи розкрита поверхово, є такі недоліки:

- нечітко сформульована тема роботи;
- розділи не узгоджені між собою;
- аналіз виконаний поверхово, переважає описовість і реферативний характер роботи, відсутня системність;
- запропоновані заходи з аналізу не результативні;
- є зауваження щодо оформлення роботи.

Поряд із цим:

- немає огляду сучасних літературних джерел із обраної теми;
- рецензія та відгук наукового керівника містять численні зауваження;
- відповіді на запитання членів журі неточні, неповні або неправильні.

3.5. Робота до захисту не допускається, якщо:

- вона подана на конкурс із порушенням термінів, установлених графіком прийому науково-дослідницьких робіт;
- зміст роботи не відповідає темі;
- робота виконана не самостійно;
- структура роботи не відповідає вимогам;
- робота недбало або неправильно оформлена.

4

ВИДИ НАУКОВОЇ РОБОТИ УЧНІВ (ЗМІСТ, СТРУКТУРА, ВИМОГИ)

4.1. Наукова робота реферативно-дослідницького характеру для учнів 9-х класів

4.1.1. Загальні завдання наукової роботи реферативно-дослідницького характеру

Самостійна письмова наукова робота реферативно-дослідницького характеру передбачає глибше, порівняно з рефератом, вивчення конкретної наукової проблеми із обов'язковим самостійним науковим пошуком і фіксуванням його результату.

Метою наукових робіт реферативно-дослідницького характеру є:

- поглиблення знань учнів з актуальних проблем певної науки;
- стимулювання учнів до самостійного наукового пошуку;
- формування дослідницьких та аналітичних умінь учнів;
- подальший розвиток умінь та навичок самостійного критичного опрацювання наукових джерел;
- розвиток умінь аналізувати наявні опрацювання з обраної тематики та узагальнювати власні спостереження;
- формування вмій практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

4.1.2. Вимоги до написання наукової роботи реферативно-дослідницького характеру

1. Наукова робота виконується на одну з тем, запропонованих або вибраних самостійно.

2. Обсяг наукової роботи реферативно-дослідницького характеру у 9 класі складає 20 сторінок. Текст набирають у текстовому редакторі WORD (шрифт – Times New Roman, розміром 14 пт), міжрядковий інтервал – 1,5) та роздруковують з одного боку аркуша формату А4, залишаючи поля таких розмірів: ліве, верхнє і нижнє – не менше 20 мм, праве – не менше 10 мм.

3. Наукова робота має бути чітко структурованою, із дотриманням таких вимог щодо оформлення: окремі частини роботи виділяються, абзаци та нумерація сторінок виділяються згідно із загальними правилами, правильно оформлюються посилання, виноски, цитати, висновки та список використаних джерел (повинен містити не менше 20 позицій). До бібліографічного списку включаються новітні видання, у тому числі електронні носії та Інтернет-джерела.

4. Обов'язковими компонентами наукової роботи мають бути:
- визначення актуальності дослідницького завдання;
 - формулювання мети;
 - постановка завдань дослідження;
 - з'ясування об'єкта та предмета дослідження;
 - опис методів дослідження;
 - встановлення наукової новизни;
 - визначення практичного та теоретичного значення роботи.

4.1.3. Структура наукової роботи реферативно-дослідницького характеру:

1. Титульна сторінка.
2. Лист із назвою.
3. Відгук керівника.
4. Тези.
5. Зміст.
6. Вступ, у якому:
 - обґрунтовується актуальність теми, її теоретичне і практичне значення;
 - подається аналітичний огляд наукової літератури з теми дослідження;
 - визначаються мета і конкретні завдання дослідження; об'єкт і предмет дослідження;
 - висвітлюються й зіставляються різні точки зору на сучасні рішення певної проблеми;
 - зазначаються методи вирішення поставлених завдань.
7. Основна частина роботи – дослідницька – містить дві частини. Перша присвячена аналізу опрацьованої наукової літератури з предмета відповідно до завдань дослідження, а також певним авторським висновкам із визначенням перспектив подальших дослідницьких пошуків; друга містить опис виконаного власного дослідницького завдання.
8. Висновки (зумовлюються змістом наукової роботи). У висновках слід обов'язково зазначити, яка мета була досягнута та які завдання були виконані. Обов'язковою складовою висновків є вказівка на практичне застосування отриманих результатів, визначаються перспективи дослідження.
9. Список використаних джерел. На всі наукові джерела, представлені у списку, повинні бути посилання в тексті наукової роботи. Список використаних джерел укладається в алфавітному порядку (спочатку – кириличні, потім – іноземні видання) з наскрізною нумерацією і має бути оформлений з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. У списку наукової літератури повинні переважати новітні видання.

4.1.4. Захист наукової роботи реферативно-дослідницького характеру

Наукові роботи, що були прийняті для участі у II етапі конкурсу, рекомендуються до захисту, який відбувається згідно із затвердженим для Київської Малої академії наук календарним планом, у встановлений термін за присутності конкурсантів та членів журі. Під час захисту учень називає тему дослідження, розповідає про актуальність дослідження, обґрунтовує мету і вказує на завдання, об'єкт та предмет дослідження, описує методи дослідження, встановлює наукову новизну, визначає практичне та теоретичне значення роботи, повідомляє план роботи і коротко переказує зміст. Особливу увагу при цьому необхідно звернути на ту дослідницьку частину роботи, яка містить власні спостереження, а також результати виконання дослідницького завдання. Виступ завершується формулюванням висновків.

За результатами захисту наукової роботи виставляються бали.

Високий рівень (45-40 балів) ставиться за:

- а) відповідності змісту роботи темі дослідження;
- б) структурованості роботи відповідно до вимог;
- в) глибокого аналізу наукової літератури та самостійності авторських висновків;
- г) самостійно проведеного й обґрунтованого аналізу обраної проблеми;
- д) якісно підготовлених практичних розробок;
- е) успішного виконання дослідницьких завдань;
- є) дотримання всіх вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту.

Достатній рівень (39-25 балів) виставляється за наявності окремих незначних недоліків у виконанні теоретичних й практичних завдань роботи та її оформленні.

Середній рівень (24-15 балів) виставляється за наявності значної кількості недоліків у виконанні завдань роботи, огріхів у її оформленні.

Низький (14-5 балів) виставляється за повної невідповідності вимогам щодо обсягу, оформлення та викладу змісту, за неправомірності представлених у висновках результатів роботи або їх відсутності.

Після захисту наукова робота зберігається у секції протягом двох років.

4. 2. Науково-дослідницька робота для учнів 10 класів

4.2.1. Загальні завдання науково-дослідницької роботи для учнів 10-х класів

Науково-дослідницька робота повинна мати пошуковий характер, бути спрямованою на дослідження актуального проблемного питання, що має елементи практичної новизни. Метою написання науково-дослідницької роботи є:

- стимулювання учнів до самостійного наукового пошуку;
- подальший розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел;
- поглиблення знань учнів із актуальних проблем конкретної науки;
- формування дослідницьких умінь учнів;
- формування вмінь практичної реалізації результатів дослідження в самостійно виконаних розробках.

4.2.2. Вимоги до написання науково-дослідницької роботи

1. Учні виконують науково-дослідницьку роботу за орієнтовною тематикою або обирають тему роботи самостійно.

2. Обсяг – до 20 сторінок машинопису (комп'ютерного набору). Текст набирають у текстовому редакторі WORD (шрифт – Times New Roman, розміром 14 пт), та роздруковують з одного боку аркуша формату А4, залишаючи поля таких розмірів: ліве, верхнє і нижнє – не менше 20 мм, праве – не менше 10 мм.

3. Заголовки структурних частин роботи друкують великими літерами симетрично до тексту. Кожну структурну частину наукової роботи починають з нової сторінки.

4. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, малюнків, таблиць, формул здійснюють арабськими цифрами без знака №. Перша сторінка наукової роботи – титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, але на ньому номер не проставляють. На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті без крапки.

5. Окремий аркуш із назвою наукової роботи, відгуком керівника, тезами, змістом, списком використаних джерел не нумерують. Основний текст доповнюють додатками, що включають: ілюстрації (карти, схеми, фотографії, діаграми) та таблиці. Номер, назву та пояснювальні підписи розміщують під ілюстраціями. Таблиці у межах розділу нумерують послідовно (за винятком поданих у додатках), наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Цей напис розміщують у правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці. Додатки слід подавати після списку використаних джерел. Кожен додаток оформлюють на новій сторінці, заголовки друкують вгорі з великої літери.

6. Під час написання наукової роботи необхідно робити посилання на достовірні джерела. Список використаних джерел необхідно складати (згідно з державним стандартом) у порядку використання в тексті або за алфавітом.

7. Необхідним компонентом науково-дослідницької роботи є виконання дослідницького завдання.

4.2.3. Структура науково-дослідницької роботи

1. Титульна сторінка.
2. Лист із назвою.
3. Відгук керівника.
4. Тези.
5. Зміст.
6. Вступ, у якому:
 - обґрунтовується актуальність теми, її теоретичне і практичне значення;
 - подається аналітичний огляд наукової літератури з теми дослідження; аргументується вибір об'єкта дослідження;
 - визначаються мета і конкретні завдання дослідження;
 - висвітлюються й зіставляються різні точки зору на сучасні рішення певної проблеми;
 - зазначається обрана методологічна основа дослідження;
7. Основна частина включає 2-3 розділи, один з яких має власне дослідницький характер. Кожний розділ закінчується стисло викладеними й узагальненими висновками.
8. Висновки. У висновках слід обов'язково зазначити, яка мета була досягнута та які завдання були виконані. Обов'язковою складовою висновків є вказівка на практичне застосування отриманих результатів, визначаються перспективи дослідження.
9. Список використаних джерел.
10. Додатки, до яких, за необхідності, можуть бути внесені експериментальні матеріали тощо.

4.2.4. Захист науково-дослідницької роботи

До захисту допускаються роботи, які були прийняті до участі у II етапі конкурсу. Ця процедура відбувається згідно із затвердженням для Київської Малої академії наук календарним планом, у встановлений термін, у присутності конкурсантів та членів журі.

Для виступу на захисті надається до 7 хвилин.

Учень також по суті відповідає на запитання членів журі та конкурсантів.

Рішення про оцінку роботи приймається на закритому засіданні членів журі.

Високий рівень (45-40 балів) ставиться за:

- відповідності змісту роботи визначеній темі;
- належного оформлення наукового апарату;
- наявності кваліфікованого аналізу відповідної наукової літератури;
- наявності самостійних практичних розробок;
- виконання всіх дослідницьких завдань на належному фаховому

рівні;

- дотримання усіх вимог щодо технічного оформлення роботи та правильного використання всього поняттєвого корпусу;
- аргументованого захисту учнем результатів свого дослідження, уміння коректно вести наукову дискусію.

Достатній рівень (39-25 балів) ставиться за наявності незначних недоліків у виконанні завдань, поставлених у теоретичній чи практичній частинах роботи, та її технічному оформленні, неповних відповідей під час захисту науково-дослідницької роботи.

Середній рівень (24-15 балів) ставиться за наявності суттєвих недоліків у практичній та теоретичній частині, відсутності апробації роботи, при поверхових відповідях на зауваження та запитання голови, членів журі і конкурсантів під час захисту науково-дослідницької роботи.

Низький рівень (14-5 балів) ставиться за невідповідності виконаної роботи вимогам до написання та оформлення науково-дослідницьких робіт, нездатності учня самостійно сформулювати основні положення своєї роботи під час її захисту.

Після захисту науково-дослідницькі роботи зберігаються у секції упродовж двох років.

4.3. Науково-дослідницька робота для учнів 11-х класів

4.3.1. Загальні завдання науково-дослідницької роботи

Науково-дослідницька робота – це самостійне наукове дослідження експериментального або теоретико-прикладного характеру, виконане учнем. У роботі розглядається певна наукова або науково-практична проблема, узагальнюються та критично осмислюються теоретичні основи дослідження, обґрунтовуються його мета і конкретні теоретичні й практичні завдання, визначається методика дослідження, аналізується конкретний фактичний матеріал, узагальнюються основні результати дослідження, його новизна, теоретичне й практичне значення, акцентується увага на авторських версіях розв'язання нових наукових проблем.

Виконання науково-дослідницької роботи – це творчий процес, метою якого є:

- розширення теоретичних знань учнів з проблем, які є об'єктами досліджень, систематизація й аналіз сучасних наукових знань теоретичного і практичного характеру;
- застосування засвоєних знань для вирішення конкретних наукових завдань;
- удосконалення навичок самостійної роботи з науковою літературою.

4.3.2. Вимоги до написання науково-дослідницької роботи

1. Учні виконують науково-дослідницьку роботу за орієнтовною тематикою або обирають тему роботи самостійно.

2. У науково-дослідницькій роботі подається обґрунтування вибору наукової теми, її актуальності, визначення об'єкта, предмета, мети і конкретних завдань дослідження, його структура.

3. У роботі необхідно розкрити суть визначеної дослідницької проблеми переважно з урахуванням даних нової наукової літератури.

4. Науково-дослідницька робота спрямована на виявлення вмінь учня методологічно грамотно проводити дослідження, інтерпретувати, систематизувати і класифікувати одержані результати.

5. У роботі повинні бути чітко сформульовані висновки, у яких подаються основні результати дослідницької роботи та рекомендації щодо їх практичного використання.

6. Обсяг – до 20 сторінок машинопису (комп'ютерного набору). Текст набирають у текстовому редакторі WORD (шрифт – Times New Roman, розміром 14 пт) та роздруковують з одного боку аркуша формату А4, залишаючи поля таких розмірів: ліве, верхнє і нижнє – не менше 20мм, праве – не менше 10мм.

7. Науково-дослідницька робота має бути чітко структурованою, із виділенням окремих її частин, абзаців, із нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, виносок, цитат, списку використаних джерел.

4.3.3. Структура науково-дослідницької роботи:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст.
3. Вступ.
4. Основна частина (складається з двох-трьох розділів).
5. Висновки.
6. Список використаних джерел.
7. Додатки.

У вступі обґрунтовується вибір теми, її актуальність з точки зору своєчасності і соціальної значущості; визначається об'єкт, предмет, мета й конкретні завдання та методи дослідження; його наукова новизна; описується структура роботи. Використовуючи критичний аналіз і порівняння з уже відомими способами вирішення проблеми, автор повинен довести доцільність вивчення даної теми на сучасному етапі розвитку науки. Для цього складається **короткий огляд літератури**, де стисло розкривається ступінь наукової розробленості обраної теми наукового дослідження. Короткий опис літератури в підсумку має привести до висновку, що дана тема ще недостатньо розкрита, і тому існує потреба в подальшій розробці. У вступі вказують, на якому саме фактичному матеріалі виконана дана робота (дається характеристика матеріалів дослідження, основних джерел отримання фактичної інформації). Обов'язковим елементом вступу наукової роботи є також зазначення та обґрунтування доцільності застосування методів дослідження,

що використовуються у процесі пошуку та аналізу фактичного (ілюстративного) матеріалу і є необхідною умовою для досягнення заявленої у роботі мети. Методи дослідження слід перелічити змістовно, визначаючи, що саме досліджувалося тим чи іншим методом. Це допоможе пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Завершує вступ загальна характеристика та обґрунтування структури науково-дослідницької роботи. У цьому параграфі подається стислий зміст кожного структурного розділу.

Науково-дослідницька робота, як правило, складається з двох розділів, один із яких становить теоретичну частину, а інший – практичну. Кожний розділ починається з нової сторінки (не варто плутати з підрозділами). Наприкінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладом (2-3 абзаци) наведених у ньому наукових і практичних результатів.

Теоретична частина повинна демонструвати різні аспекти дослідницької проблеми та містити огляд літератури з теми, вибір напрямків досліджень, виклад загальної методики й основних методів досліджень, а також теоретичні засади дослідження. Огляд наукової літератури з теми повинен показати ґрунтовне знайомство дослідника зі спеціальною літературою, його вміння систематизувати наукові та літературні джерела, критично їх розглядати, виділяти основне, оцінювати раніше зроблене та розглянуте іншими дослідниками, визначати головне в сучасному стані вивченості теми. Матеріали такого огляду варто систематизувати у визначеному логічному зв'язку і послідовності, і тому перелік робіт та їх критичний розбір не обов'язково давати тільки в хронологічному порядку їх публікації. Перша теоретична частина є не просто логічним викладом усього, що вдалося знайти авторові в науковій літературі, періодичних виданнях тощо, а висвітленням найважливіших питань досліджуваної теми, повного розгляду яких вимагають завдання дослідження. Цей етап автор науково-дослідницької роботи проходить із метою вироблення власного погляду на обрану проблему. Слід звернути увагу на той факт, що теоретичний розділ науково-дослідницької роботи – це не великий реферат на обрану тему, а, насамперед, – дослідження.

Практична або експериментальна частина науково-дослідницької роботи складається з певних обов'язкових параграфів. На початку формулюються тільки конкретні завдання, які стосуються безпосередньо практичної частини. Завдання необхідно представити таким чином, щоб отримані результати мали вигляд звітів про виконану роботу із заявленого напрямку. Виклад отриманих результатів має бути чітким, максимально повним. За необхідності можливе використання різних прийомів представлення фактичного матеріалу: таблиці, графіки, діаграми, схеми тощо. У висновках практичної або експериментальної частини надаються найбільш суттєві результати. Висновки необхідно формулювати таким чином, щоб вони розкривали суть вирішення поставлених завдань

дослідження.

У висновках узагальнюються основні теоретичні й практичні результати дослідження, стисло формулюються найважливіші рекомендації щодо їх практичного втілення. Кінцеві висновки виконують роль логічного закінчення проведення дослідження в цілому. Висновок науково-дослідницької роботи складається з висвітлення актуальності поставленої в роботі тематики з позиції закінченого дослідження, із висвітлення та формулювання основних підсумків виконаної роботи. У висновках слід обов'язково зазначити, яка мета була досягнута та які завдання були виконані. Обов'язковою складовою висновків є вказівка на практичне застосування отриманих результатів, визначаються перспективи дослідження.

У списку використаних джерел подається список використаної вітчизняної та зарубіжної літератури.

У додатках подаються переважно ілюстративні матеріали у вигляді індексу лексем, словників, графіків. Ця частина присвячена допоміжним та додатковим матеріалам, які при розміщенні їх у тексті основної частини можуть привести до його перевантаження. Відсутність у роботі частини «Додатки» не впливає на якісну цінність наукового дослідження. Кількість сторінок цієї частини не враховується при визначенні обсягу наукової роботи.

Автор роботи відповідає також за правильне оформлення бібліографічних посилань і цитат.

Таблиці, графіки, схеми повинні бути пронумеровані й мати заголовки.

4.3.4. Захист науково-дослідницької роботи

До захисту допускаються роботи, які були прийняті для участі у II етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт. Дана процедура відбувається публічно, у присутності конкурсантів та членів журі, у встановлений термін згідно із затвердженим для Київської Малої академії наук календарним планом.

До науково-дослідницької роботи додаються:

- відгук наукового керівника;
- рецензія фахівця.

Попередня апробація науково-дослідницьких робіт відбувається на науково-практичних конференціях, семінарах, засіданнях секції. Наприкінці січня або на початку лютого на засіданнях секції відбувається попередній захист науково-дослідницької роботи, у разі успіху робота рекомендується на конкурс і завершується учнем остаточно.

Захист однієї науково-дослідницької роботи за тривалістю не повинен перевищувати 7 хвилин. На захисті учень у стислій формі має обґрунтувати вибір теми, її актуальність, теоретичне та практичне значення, результати дослідження, зобов'язаний відповісти на запитання голови, членів журі,

конкурсантів.

Учень повинен відреагувати на всі зауваження, висловлені під час захисту роботи. Хід захисту фіксується у протоколі. Оцінка обговорюється на закритому засіданні журі та оголошується головою журі на відкритому засіданні у присутності членів журі та конкурсантів.

Високий рівень (45-40 балів) ставиться за:

- а) відповідності змісту роботи обраній темі;
- б) належного оформлення наукового апарату дослідження;
- в) наявності самостійного аналізу наукової літератури, коректного використання термінологічного апарату й формулювання аргументованих узагальнень, поданих у висновках;
- г) виконання практичної частини;
- д) дотримання всіх вимог до технічного оформлення роботи й дотримання вимог сучасних орфографічних стандартів;
- е) оцінки рецензента «відмінно»;
- є) аргументованого захисту учнем результатів своїх досліджень, уміння вести наукову дискусію.

Достатній рівень (39-25 балів) ставиться за наявності незначних недоліків у виконанні завдань, поставлених у теоретичній чи практичній частинах роботи, у її технічному оформленні, і у випадку, якщо відповіді під час захисту роботи неповні.

Середній рівень (24-15 балів) ставиться за наявності суттєвих недоліків у практичній та теоретичній частині роботи, її орфографічному оформленні, за відсутності апробації роботи, поверхових відповідей на запитання голови та членів журі, конкурсантів під час захисту науково-дослідницької роботи.

Низький (14-5 балів) ставиться за невідповідності виконаної роботи вимогам до написання та оформлення науково-дослідницьких робіт, нездатності учня самостійно сформулювати основні положення своєї роботи під час її захисту.

Науково-дослідницькі роботи зберігаються в секції протягом двох років.

Результати найбільш теоретично вагомих науково-дослідницьких робіт можуть бути рекомендовані до друку у збірнику учнівських наукових досліджень II (міського) етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України.

5

ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ ТА ВИМОГИ ДО ЇХ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПISУ

5.1. Загальні рекомендації щодо опрацювання наукових джерел

Робота з джерелами теоретичного матеріалу та опрацювання практичного матеріалу починається вже під час вибору теми. Перш за все, слід ознайомитися з публікаціями в періодичних виданнях та наукових збірках, звертаючи увагу, по-перше, на тематику статей, їхній зміст, по-друге, на посилання, зроблені у статтях (в подальшому це допоможе у підборі наукової літератури для написання теоретичного розділу роботи). Наступним етапом ознайомлення з науковою теоретичною літературою є вивчення праць, на які посилаються автори статей. Документальні джерела наукової інформації розподіляються за такими групами:

- **неперіодичні видання:** монографії, збірники, наукові видання, науково-популярні видання, матеріали наукових конференцій;
- **періодичні видання:** журнали, газети;
- **постійні видання:** бюлетені, вісники, збірки, праці, наукові записки;
- **дисертації, автореферати дисертацій;**
- **інформаційні видання:** реферативні журнали, експрес-інформація, огляди;
- **довідкова література:** енциклопедії, словники, довідкові видання;
- **бібліографічні видання** (періодичні та неперіодичні).

Ці видання можна знайти в бібліотеках міста. Полегшити роботу з пошуку та підбору літератури можуть систематичні, алфавітні та предметні каталоги, бібліографічний відділ. Для підбору періодичної літератури варто звернутися до переліку статей, опублікованих у плані календарного року, розміщеному наприкінці останнього номеру журналу за кожний рік видання.

Слід зазначити, що кожне зі згаданих джерел має свої переваги і недоліки. Приміром, монографія є більш глибоким і цілісним аналізом досліджуваного явища, однак, потрібно мати на увазі, що за 2-3 роки, які пішли на підготовку видання книги, дані, які містяться в ній, можуть втратити актуальність.

Журнали містять найновішу інформацію, але вони є менш сконцентрованими за наповненістю на визначеній тематиці. Матеріали щодо обраної теми можуть бути розподілені по великій кількості журналів.

На сьогодні додатковим і актуальним джерелом інформації є новітні комп'ютерні технології. Доступ до Інтернету та його використання є обов'язковою умовою написання дослідницької роботи.

Опрацьовуючи наукові джерела, бажано робити нотатки, які можуть бути повними і точними (дослівними) або скороченими (коротким, тезисним викладом матеріалів, що вивчаються). Отже, можна укласти:

- запис основних положень робіт, огляд фактичного матеріалу тощо;
- короткі записи з авторськими коментарями;
- виписки у форматі цитат.

Усі зазначені типи апелювань до текстів інших праць оформлюються у кваліфікаційних роботах у вигляді **посилань**.

У ході роботи з науковими джерелами слід пам'ятати, що власне дослідження передбачає, передусім, критичний аналіз зазначених джерел. Власне критичний аналіз наукової літератури розширює можливості коректного окреслення тих аспектів наукової проблеми, які є недостатньо досліджені, і надає можливість точніше виокремити корпус конкретних евристичних завдань. Автор наукового дослідження повинен володіти навичками наукового висловлення, щоб викласти свій погляд на шляхи вирішення обраної проблеми. При цьому він має показати вміння оперувати відповідною науковою термінологією, осмислювати ті наукові визначення, які найбільш точно характеризують проблему його дослідження. Слід зауважити, що введення нових термінів не бажане і потребує глибокого обґрунтування.

У кінці наукової роботи подається список використаних джерел, в якому вказуються всі опрацьовані наукові праці та джерела, на які є посилання в тексті.

5.2. Основні вимоги до бібліографічного опису наукової літератури

У процесі роботи над науковим дослідженням учень опрацьовує різні види літературних джерел. Як правило, це наукова теоретична література (монографії, наукові статті, автореферати тощо), лексикографічні джерела (словники, довідники тощо) та матеріали дослідження (друковані джерела, що містять об'єкт дослідження – у разі перекладознавчого дослідження, це оригінали та їх переклади). Таким чином, наукова робота має містити три

вищенаведених переліки використаних джерел. Усі включені у ці переліки літературні джерела повинні мати відображення в рукописі дослідження, чи то через цитування, перефразування, стислий виклад теоретичних положень інших авторів, чи навіть просто посилання на факт проведення дослідження іншими дослідниками. Якщо автор роботи робить посилання на будь-які запозичені факти чи цитує праці інших авторів, слід обов'язково зазначити у науково-дослідницькій роботі джерело, з якого наведені дані матеріали.

Список використаних джерел – це елемент бібліографічного апарату, який містить описи використаних джерел за бібліографічними параметрами й розміщується в кінці роботи. Згідно з вимогами стандартів ГОСТ та вимогами, уміщеними у відповідних документах ВАК України, список використаних джерел слід укладати в алфавітному порядку заголовків, прізвищ авторів або перших осіб у списку авторських груп.

Усі джерела вказуються тією мовою, якою вони видані. Перелік літератури в науковій роботі, його кількісний та якісний склад свідчить про обсяг використаних автором джерел та слугує показником рівня вивчення стану досліджуваної проблеми і навичок роботи з науковою літературою.

Перелік використаної літератури умовно складається з трьох частин: 1) україномовні та російськомовні джерела; 2) іншомовні джерела; 3) наукові Інтернет-джерела. Потім – перелік лексикографічних джерел (послідовність така сама, як і у вищенаведеному списку). Слід наголосити, що нумерація продовжується.

Праці, які слугували джерелами добору матеріалу мовознавчих досліджень (словники, рукописи тощо), подаються в окремому списку під назвою **СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ**, який укладається з обов'язковим зазначенням умовного скорочення назви праці, відповідно до загальних правил укладання **СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**.

Приклади оформлення бібліографічного опису позицій списку використаних джерел для науково-дослідницьких робіт

Монографії (один, два або три автори):

1. Почепцов Г. Г. Имидж: от фараонов до президентов. – К., 1997. – С. 237–239.
2. Стриженко А. А. Роль языка в системе средств пропаганды. – М.: Наука, 1980. – 89 с.

3. Дудюк Д. Л., Максимов В. М., Оріховський Р. Я. Електричні вимірювання: Навч. посіб. – Л.: Афіша, 2003. – 260 с.

Роботи, які мають більше трьох авторів, подають за назвою; у вихідних даних книги наводять прізвища чотирьох авторів (якщо їх чотири) або трьох з припискою «та ін.» (якщо їх п'ять і більше):

Методика обучения иностранным языкам в средней школе /Сост. Гез Н.И., Ляховицкий М. В., Миролубов А. А. и др. – М.: Высш. шк., 1982. – 373 с.

Словник іншомовних слів/укл. Л.О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

Якщо у праці є вказівка «За ред.», то необхідно вказати прізвище редактора та його ініціали. Наприклад, роботи, які опубліковані в багатотомних виданнях, оформляються таким чином:

Гадамер Г.-Г. Истина і метод: в 2т: пер. з нім./ К.: Юніверс, 2000. – т.1: Герменевтика І: Основи філософської герменевтики. – 464 с.

Наукові збірники:

Вопросы организации контроля при обучении иностранному языку: Сб.науч.тр. / МГПИИЯ им. М. Тореца. – М., 1988. – Вып. 322. – 150 с.

Статті журналів, наукових збірників або розділів з книги:

Лотман Ю. Структура художественного текста//Об искусстве. – С.-Петербург: Исскуство-СПБ, 2000. – С.14-287.

Інтернет-видання та інші електронні носії:

S.Brzozowski. Legenda Młodej Polski, cz.XI, Humor i prawo. – <http://monika.univ.gda.pl/literat...>

6

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Кожне наукове дослідження учня потребує відповідного оформлення.

Наукова робота реферативно-дослідницького характеру (для учнів 9-х класів) – це складніша наукова праця, в якій учень повинен не лише продемонструвати вміння працювати з науковими джерелами, а й виконати самостійне дослідження.

Науково-дослідницька робота (для учнів 10-11-х класів) є результатом глибокого теоретичного вивчення обраної теми, її творчого осмислення та виконання дослідницької частини.

Усі види наукових досліджень доцільно спочатку готувати у попередньому (чорновому) варіанті. До остаточного варіанту тексту дослідницької роботи вносяться усі зміни, запропоновані керівником.

Кожна частина роботи має бути логічно завершеною, містити висновки та пов'язуватися із наступною частиною. Науково-дослідницька робота повинна поділятися на розділи та підрозділи (параграфи).

Оформлення роботи починається з титульного аркуша, на якому вказуються: назва навчального закладу, де виконується дослідження; назва роботи; прізвище, ім'я та по батькові учня; прізвище, ініціали, вчене звання і науковий ступінь керівника; рік виконання роботи (див. додатки). На наступній сторінці подається план (зміст) роботи. У плані і в основному тексті назва і нумерація розділів друкуються великими літерами симетрично до тексту. Номери розділів можуть вказуватися окремим рядком над відповідним заголовком (РОЗДІЛ 1), після номера крапка не ставиться. Якщо назва розділу наводиться в одному рядку із номером цього розділу, тоді після номера ставиться крапка (РОЗДІЛ 1...).

Назва підрозділу (параграфа) друкується з абзацу маленькими літерами. Назві параграфа передуює його номер, який складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Після кожної цифри має стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій параграф другого розділу). Такі частини роботи, як зміст, висновки, список використаної літератури,

не нумеруються. У кінці назв структурних частин роботи крапки не ставляться.

Назви розділів та параграфів формулюються стисло і чітко.

Текст кожного розділу чи підрозділу починається із зазначення його номера та назви відповідно до плану змісту роботи. Розділи необхідно писати з нової сторінки, для підрозділів така вимога не обов'язкова. Усі сторінки роботи, крім титульної, нумеруються. На титульній сторінці цифра 1 не ставиться, нумерація починається із цифри 3 на сторінці вступу.

Текст роботи може містити ілюстративний матеріал (малюнки, таблиці, схеми тощо). Такий матеріал повинен мати загальну нумерацію (арабськими цифрами) та відповідну назву. Ілюстрації нумеруються послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: «малюнок 1.2.» (другий малюнок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи подаються під ілюстрацією.

Таблиці нумеруються послідовно в межах розділу. Під таблицями симетрично розміщуються назви, які друкуються великими літерами. Над назвою таблиці у правому верхньому куті подається напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Цей номер повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Якщо таблиця перенесена на другу сторінку, то над другою частиною таблиці вказується «Продовження табл.» і зазначають її номер, наприклад: «Продовження табл. 1.2.». Назви граф у таблиці починаються з великої літери, підзаголовки – з малої літери, якщо вони складають одне речення із заголовком, або з великої літери, якщо вони є самостійними.

При посилянні у тексті на таблиці слово «таблиця» подається у скороченій формі типу «... табл. 1.2».

У кінці наукового дослідження можуть бути і додатки, які друкуються на окремих аркушах і повинні мати заголовки. Слово «Додаток» подається у правому верхньому куті із нумерацією (якщо додатків декілька), але без позначки №, наприклад: «Додаток 1».

У науковій роботі не рекомендується викладати матеріал від першої особи однини, краще, наприклад, писати: «Ми вважаємо», «Ми встановили», «Можна дійти висновку» або вживати безособові речення.

Загальні правила цитування. Прийнято цитати з іноземних наукових праць в україномовних працях перекладати для зручності використання та прочитання роботи. При цьому зазначається в дужках – (переклад тут і далі наш. – Х.Х.). Російськомовні джерела допускається цитувати мовою оригіналу.

При посиланні в тексті роботи на певне джерело, у квадратних дужках зазначається номер цього джерела за бібліографічним списком та сторінка, наприклад: [9, с. 86]. У тексті можуть робитися також виноски. Тут після цитати в тексті у квадратних дужках вказується номер джерела за бібліографічним списком і номер виноски, а в кінці сторінки під рискою – знову зазначається номер джерела за бібліографічним списком та повна назва роботи, наприклад: ...[9].

7

ДОПОВІДЬ НА ПРОЦЕДУРІ ЗАХИСТУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ: РЕКОМЕНДАЦІЇ

Захист наукового дослідження – завершальний етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАНУ. Усі учасники конкурсу, а також присутні, можуть виступати як опоненти.

Захист відбувається таким чином:

- 1) конкурсанти виступають із доповідями за темою дослідження;
- 2) відповідають на поставлені запитання;
- 3) уважно слухають виступи інших учнів, беруть активну участь у дискусії.

Для розкриття теми наукової роботи кожному учаснику конкурсу-захисту надається 7 хвилин. За цей час необхідно вказати актуальність, мету дослідження, завдання, які були виконані для досягнення мети, предмет і об'єкт науково-дослідницької роботи, методи, які були використані, новизну; проаналізувати сучасний стан проблеми; порівняти власні результати досліджень з уже відомими.

Рекомендації доповідачам:

1. Доповідь має бути короткою та лаконічною.
2. Завдання доповідача – зацікавити слухачів, донести головні тези роботи.
3. Для вирішення поставленої мети добре подумайте над таким:
 - як виглядатиме ваш виступ;
 - які прийоми залучення уваги слухачів будуть використані у промові (риторичні запитання, зіставлення фактів, інтонаційні засоби);
 - які приклади з творів літератури чи інших видів мистецтв використаєте у виступі.
4. Стежте за правильністю мовлення під час виступу: відсутність плеоназмів (мовленнєва надмірність), тавтологій (повторення спільнокореневих слів), слів-паразитів, штампів.

Готуючи доповідь, враховуйте, що за 7 хвилин у нормальному темпі можна виголосити 3-4 сторінки друкованого тексту. Тому слід все продумати, щоб вкластися у відведений час.

Варто звернути особливу увагу на підготовку презентації. Вона має відповідати плану доповіді, містити необхідний ілюстративний матеріал, бути вичитаною керівником. Орієнтовний обсяг презентації – 10 слайдів.

Одна з важливих проблем роботи над доповіддю – композиційне оформлення майбутньої промови. Вона складається з таких елементів:

- вступ, в якому висвітлюють актуальність, мету та завдання дослідження, новизну;
- з'ясування об'єкта, предмета та методів дослідження;
- виклад основного матеріалу;
- підтвердження його конкретними прикладами, фактами;
- висновки.

Розпочинати свій виступ слід зі звернення до слухачів: «Поважні члени журі, шановні вчителі, учні та усі присутні! До ваші уваги основні результати наукового дослідження на тему:...». Репрезентуючи результати проведеного дослідження в основній частині виступу, доцільно продумати, у який спосіб можна аргументувати висловлені тези, проілюструвати окремі положення (схеми, таблиці, малюнки, плакати, слайди, відеоматеріали, комп'ютерні програми тощо). Слід звернути увагу, що висновки повинні пов'язати початок і кінець виступу, підсумувати висловлене. Наприкінці доречно буде подякувати усім присутнім за увагу.

Даючи відповіді на поставлені після виступу запитання, важливо пам'ятати, що вони мають бути конкретними, лаконічними і, водночас, вичерпними.

Слід звернути увагу на те, що за активну участь у дискусії (доречні та грамотно сформульовані запитання, володіння науковою термінологією) учасники конкурсу-захисту отримують додаткові бали.

Під час захисту особливого значення набувають темп мовлення та інтонація доповідача. Тому в тексті доповіді варто виділити ключові слова, розставити необхідні паузи, вдома прохронометрувати тривалість виступу, потренуватися декілька разів, щоб забезпечити вільне володіння матеріалом.

Під час захисту наукового дослідження оцінюється:

1. Аргументованість вибору теми з урахуванням власного внеску дослідника.
2. Чіткість, логічність викладання матеріалу.
3. Повнота й вичерпність відповідей.
4. Культура мовлення.
5. Доцільність, якість, вміння використовувати наочний матеріал.
6. Активна участь у дискусіях.

8

ВІДГУКИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

Педагогічний керівник подає відгук на науково-дослідницьку роботу.

***Відгук* має розкривати:**

- актуальність теми дослідження та рівень її складності;
- уміння учня працювати з літературними джерелами за темою дослідження,
- критично їх оцінювати та узагальнювати;
- уміння користуватися сучасними методами дослідження;
- ставлення учня до роботи, його організованість і самостійність, творчий підхід та ініціативність під час підготовки дослідження;
- ступінь самостійності у виконанні роботи;
- новизна поставлених наукових питань та оригінальність їх вирішення;
- вміння використовувати наукову літературу;
- ступінь володіння методами дослідження;
- повнота і якість розробки теми;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературна грамотність опису матеріалу, який досліджується;
- можливість практичного застосування наукової роботи в цілому чи її окремих частин;
- висновки про можливість рекомендації до захисту.

У ***відгуку*** наукового керівника обов'язково визначається рівень підготовки учня для виконання наукових досліджень, вміння працювати з літературою і готовність до самостійного рішення наукових та практичних проблем; характеризується також ступінь оволодіння сучасними методами дослідження, уміння втілювати на практиці теоретично обґрунтовані нові наукові ідеї та вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки. Науковий керівник визначає відповідність роботи вимогам до наукових досліджень такого типу. Також він чітко висловлює свою думку щодо рекомендації конкурсної роботи до захисту.

***Зміст рецензій* має відображати:**

- актуальність та складність обраної теми;
- самостійність та повноту викладу матеріалу;
- ступінь обґрунтованості положень дослідження;

- достовірність і новизну наукових тверджень;
- відповідність результатів дослідження меті та завданням роботи;
- аргументованість висновків;
- можливість упровадження результатів дослідження;
- стиль та грамотність оформлення роботи.

У рецензії на науково-дослідницьку роботу мають бути висвітлені ті ж питання, що й у відгуку наукового керівника.

Оцінка наукових досліджень та їх результатів має бути об'єктивною та відображати як позитивні, так і негативні аспекти роботи. Зокрема, в рецензії подають зауваження щодо змісту дослідження, наголошують на висновках і твердженнях, які викликають сумніви, пропонуються рекомендації щодо подальшого розв'язання поставленої проблеми дослідження, вказують на можливі шляхи практичного застосування результатів дослідження. Відгук та рецензії мають бути підписані та скріплені печаткою установи за місцем роботи того, хто їх готував.

9

МЕТОДИ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мова – це складне багатопланове суспільне явище з багатоступеневою структурою, кожний елемент якої складається зі своїх особливих одиниць, вивчення яких вимагає розробки певної системи прийомів, тобто методики дослідження, яка дає змогу групувати факти, класифікувати їх, показувати явища з необхідного боку й отримувати таким чином результати. Тому вибір методів є визначальним у ході проведення будь-якого дослідження.

Метод (з грецьк. Methodos – шлях дослідження) у мовознавстві – сукупність прийомів, методик *дослідження* мови, які ґрунтуються на певних теоретичних засадах і виступають інструментом для дослідження того чи іншого мовного аспекту.

Для обрання методів дослідження, що будуть використовуватись у практичній частині дослідження, варто керуватися такими правилами:

- методи повинні бути надійними й апробованими; якщо методи не загальновідомі, має бути зазначено їх джерело;
- кількість методів звичайно визначається ступенем складності їх застосування й обробки.

До *методів емпіричного дослідження*, які застосовують у лінгвістичних дослідженнях, належать:

- *метод спостереження*, який представляє собою систематичне, цілеспрямоване вивчення об'єкта, що відповідає таким вимогам: завчасному задуму, планомірності, цілеспрямованості, активності, систематичності;

- *метод порівняння* – процес встановлення подібностей або відмінностей предметів, явищ, а також знаходження спільного, притаманного двом або кільком об'єктам.

Методи теоретичного рівня дослідження:

- *гіпотеза*, яка висувається з надією на те, що вона, хоча б частково, стане достовірним знанням; на її основі відбувається систематизація раніше накопичених знань і здійснюється пошук нових наукових результатів;

- *системний підхід*, який полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів.

Однак, слід зазначити, що оптимальні результати дає добре обмірковане поєднання кількох методів таким чином, що кожен з них буде

не лише доповнювати, а й конкретизувати інші.

Одним із найбільш давніх і широко розповсюджених у будь-якій науковій дисципліні виступає *описовий метод*, який слугує підставою для застосування інших методів, що ґрунтуються на описаних основних властивостях предмета дослідження. В.І. Кодухов визначає описовий метод як «систему науково-дослідних прийомів, застосованих для характеристики явищ мов на певному етапі розвитку; це метод синхронного аналізу». Основними компонентами описового методу є *спостереження, узагальнення, інтерпретація та класифікація*. Суть спостереження зводиться до уміння виокремлювати з безлічі властивостей досліджуваного об'єкта найбільш істотні й важливі, за допомогою яких можна, з одного боку, охарактеризувати предмет, а з іншого – відрізнити його від інших предметів. Узагальнення фактів і розкриття у повторюваних явищах визначених закономірностей, правил – головна особливість описового методу. Інтерпретація результатів становить невід'ємну частину наукового опису будь-якого фактичного матеріалу, оскільки важливо не тільки зареєструвати факт, але й пояснити його, визначити його місце в системі інших фактів.

Описовий метод, який використовують для дослідження плану змісту мови, ґрунтується на численних прийомах, застосування яких забезпечує різнобічну презентацію окремих аспектів значення, сприяє проникненню в сутність мовного явища, допомагає встановлювати його взаємозалежність і взаємозв'язок із планом вираження мови.

Дистрибутивний аналіз (від лат. *Distribuere* – розподіляти, розділяти) – це метод дослідження мови, що базується на вивченні всіх можливих оточень мовної одиниці, в нашому випадку – слова у тексті (без урахування смислової сторони слів). Основні принципи дистрибутивного аналізу сформульовані американським вченим Л. Блумфілдом у 20-х роках ХХ ст. І він спершу застосовувався переважно у фонології та морфології. Традиційно оточення формалізується таким чином: частини мови позначаються символами:

N – іменники та слова, що займають ту саму позицію у реченні, що й іменник, переважно займенники;

V – дієслова (з подальшою деталізацією *Vinf, Ving*)

A – прикметники та займенники-прикметники;

D – прислівники.

Потенційна валентність слів – можливість сполучуваності слова з іншими словами. Якщо нам потрібно знайти українські еквіваленти англійських слів, то дистрибутивний аналіз покаже, що еквівалентами вони є лише в окремих оточеннях.

Отже, дистрибутивний аналіз використовується для вивчення

семантики слова, допомагає визначити контекстуальне значення слова залежно від його сполучуваності.

Аналіз за безпосередніми складниками – це аналіз мовної одиниці, який вказує на зв'язок морфем у слові, визначає напрям словотворення та допомагає визначити значення новоутворень, якщо вони є оказіоналізмами (авторське слово, утворене поєднанням продуктивних морфем) та неологізмами (нове слово). У порівняльному дослідженні мов цей аналіз виявить суттєву різницю у морфемному складі українських та англійських слів. Аналіз допомагає виявити морфологічну мотивацію слова, продуктивність морфем, що утворюють це слово, виявити закономірності, що лежать в основі творення нових слів.

Компонентний аналіз – це метод лінгвістичного аналізу лексичних одиниць, що полягає у розкладанні лексичного значення на мінімальні семантичні складники (семи) та у репрезентації лексичного значення як семної структури. В основу компонентного аналізу покладено гіпотезу про те, що значення лексичних одиниць складається із сем, і що словник можна описати з допомогою обмеженої кількості сем.

Наприклад:

батько – (фізичний об'єкт) (живий) (людина) (чоловік) (той, хто має хоча б одну дитину);

свекор – (фізичний об'єкт) (живий) (людина) (чоловік) (той, хто має одруженого сина) (стосовно дружини сина);

вітчим – (фізичний об'єкт) (живий) (людина) (чоловік) (той, хто має нерідну дитину) (стосовно дітей своєї дружини).

Із позицій компонентного аналізу вивчаються семантичні поля, синонімічні ряди. Семантичне поле – це група слів, що мають у своєму складі спільні семантичні ознаки, і водночас розрізняються хоча б за однією ознакою. У семантичному полі виділяється спільна, об'єднуюча ознака, що виражається лексемою з певним узагальнюючим значенням. Її називають архілексемою. Наприклад, для дієслів руху – це переміщення в просторі (*йти, їхати, повзти, летіти, пливти*) – *рухатися*, а далі можна визначати й диференційні ознаки, що будуть такими: «швидкість» «спосіб», «середовище, де здійснюється рух». Отже, семний українського слова *плентатися* можна представити таким чином:

рухатися (щодо живої істоти) (по землі) (пересуваючи ноги)

плентатися (*рухатися*) (щодо живої істоти) (по землі) (пересуваючи ноги) (повільно, через силу) та (*рухатися*) (щодо живої істоти) (по землі) (пересуваючи ноги) (неохоче)

Отже, для чого потрібен компонентний аналіз? Словникові визначення слова, що стоять першими, не завжди дають адекватний

перекладацький еквівалент. Сему, якої не вистачає у слові мови перекладу, треба компенсувати додатковими лексичними елементами. У разі, коли вона не є релевантною для мови перекладу та не є суттєво важливою у мові оригіналу, можна і не передавати зовсім.

Ще один із структурних методів дослідження мови – **трансформаційний аналіз**. Його суть полягає у тому, що мовна одиниця будь-якого рівня перетворюється на одиницю іншої структури без зміни змісту, тобто певні слова чи вирази через трансформацію можуть виявляти значення, що не мають формального вираження. Значення активного чи пасивного стану у словосполученнях явно не виражено, а трансформації виявляють станові характеристики словосполучень, наприклад: *надавати допомогу* – *допомагати (активний стан)*, а *отримувати допомогу (пасивний)* однослівного вираження не має.

Трансформаційний аналіз плідно використовується для виявлення семантичних зв'язків між компонентами складного слова; він дає повну картину можливих значень похідних слів, тоді, коли суфікс чи префікс може мати кілька значень, або у випадку омонімії морфем.

Наприклад:

Уболіваль**ник** – той, хто вболіває.

Зрад**ник** – той, хто зрадив.

Розглядаючи на сучасному етапі спроби дослідження вченими-філологами мовних явищ у зіставленні мов, можна виділити декілька основних методів: зіставний, типологічний, семантичний, описовий, структурний, кількісний.

Одним із найпоширеніших методів дослідження мовних явищ є **зіставлення**, суть якого полягає у фіксації й визначенні явищ і фактів мов, які мають тотожні функції. **Зіставний метод** – це вивчення мови через системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки на тлі спільних рис. Цей метод спрямований, передусім, на виявлення відмінностей між двома чи більше мовами (унікалій), хоча й не ігнорує їхніх спільних рис; його застосовують до будь-яких мов безвідносно до їхньої генетичної, типологічної чи ареальної належності для аналізу співвідношення їхніх структурних елементів і структури загалом переважно на синхронному зрізі з урахуванням усіх факторів їхньої взаємодії, взаємопроникнення і взаємовпливу на всіх мовних рівнях. Він дає змогу визначити факти і явища, які мають аналогічні функції у зіставляваних мовах, а також те місце, яке вони посідають у своїй мікросистемі.

Серед основних прийомів зіставного вивчення слід назвати визначення основи зіставлення, зіставну інтерпретацію й типологічну характеристику. Методика паралельного вивчення полягає в тому,

що факти порівнюваних мов досліджують із допомогою прийомів і методики описового методу, й отримані результати зіставляють. Завданням такого дослідження є встановлення найбільш тотожних, ізоморфних ознак, які утворюють основну характеристику певного явища й під час подальшого дослідження можуть бути взяті за основу типологічних характеристик мови чи груп мов і використані для типологічної класифікації мов, що є однією із актуальних проблем сучасного мовознавства.

Метод зіставлення дає змогу визначити не тільки факти і явища, які мають аналогічні функції у зіставляваних мовах, але й те місце, яке вони посідають у своїй мікросистемі. Таким чином, головним предметом дослідження зіставного методу виступають подібності й відмінності структури двох чи більше мов, при цьому зіставлятися можуть як окремі елементи, так і цілі структури.

Для того, щоб **зіставний аналіз** був коректно виконаний, необхідно дотримуватися певних принципів. В.Д. Аракін виокремлює три принципи зіставного аналізу:

- 1) принцип системного підходу до опису подібностей і відмінностей;
- 2) принцип опори на змістову основу зіставляваних явищ;
- 3) принцип урахування функціональних особливостей зіставляваних одиниць.

Принцип системного підходу полягає в тому, що не можна порівнювати випадково підібрані явища. Кожне з них потрібно розглядати в системі, тобто в його зв'язках з іншими явищами тієї системи, до якої воно належить. На думку М.П. Кочергана, у ході дослідження «важливо виявити, що в мові зумовлено внутрішньосистемними зв'язками, а що – позалінгвальною дійсністю, водночас не слід забувати про можливість передачі тих самих значень засобами, які належать до різних мовних рівнів».

Наступним методом, є, безумовно, **типологічний метод**, який за своїми прийомами мало відрізняється від зіставного, але має дещо ширші цілі. Мета типології як наукового методу полягає у визначенні особливостей, що характеризують об'єкт вивчення, і в класифікації цих ознак (особливостей), а також самого об'єкта за сукупністю виділених ознак. Лінгвістична типологія оперує поняттям «тип», який розуміють як сукупність деяких мовних властивостей чи сукупність мов, що володіють ними. Тип у вузькому значенні – це форма універсального чи загального мовного явища. Наприклад, типи речень, типи синтаксичного зв'язку, типи морфологічного вираження тощо. Порівняльна типологія мов була предметом розвідок Б.О. Абрамова, В.Д. Аракіна, В.Г. Гака, О.Л. Зеленецького, П.Ф. Монахова та ін.

Як зазначає В.М. Ярцева, «метою типологічного опису мов світу є виявлення суми подібних і відмінних рис, які характеризують їхні системи. Тому важливим виявляється не тільки наявність у даній мові якого-небудь прийому чи відношення, але й те місце, яке посідає даний мовний факт у загальній схемі розподілу прийомів і відношень, які характерні для досліджуваної мови». Таким чином, на відміну від методу зіставлення, типологічний метод полягає у зіставленні і на його основі виявленні ізоморфних та аломорфних рис цілих систем, підсистем і мікросистем досліджуваних мов.

Семантичний принцип – це принцип опори на змістову основу порівнюваних явищ. Останнім часом досить популярною стає гіпотеза, що семантика є найпродуктивнішим підґрунтям для порівняння мов. Такі підходи висловлюють О.В. Бондарко, Ф. Груча, С. Сятковський, В.М. Ярцева та ін. Якщо за основу контрастивного аналізу взято семантичний принцип, тобто підґрунтям виступатимуть семантичні категорії, то дві мови аналізуватимуться за одним підходом й результати дослідження стануть значно об'єктивнішими і повнішими.

Методика такого аналізу передбачає такі послідовні етапи:

- 1) визначення семантичної категорії, за якою робиться намір здійснювати зіставлення;
- 2) встановлення засобів вираження досліджуваної семантичної категорії в рамках функціонально-семантичного поля в зіставляваних мовах;
- 3) зіставлення функціонально-семантичних полів порівнюваних мов з метою виявлення ізоморфних й аломорфних ознак;
- 4) встановлення міжмовних кореляцій (відношень збігу, розбіжностей, міжмовних лакун та способів їхньої компенсації тощо).

Структурний метод у лінгвістиці склався в ХХ ст. під впливом праць І.О. Бодуена де Куртене, Ф. де Соссюра, М.С. Трубецького та ін. Головне завдання цього методу – пізнання мови як цілісної структури, елементи й частини якої співвіднесені і пов'язані строгою системою лінгвістичних відносин. Структурний метод виступає, певною мірою, продовженням описового методу: в обох випадках розглядають функціонування мови, однак описовий метод досліджує, насамперед, діючі в мові частини й елементи, тоді як структурний – відносини, зв'язки, залежності між цими частинами й елементами. Ці методи доповнюють один одного, їх поєднання може дати повне уявлення про картину розвитку мов.

Структурний метод, як і будь-який інший, залежить від філософських методів дослідження. Це віддзеркалюється, зокрема,

у тому, що усередині структурного методу існують його різновиди, які відрізняються, насамперед, філософським розумінням мови і завдань науки. Наприклад, копенгагенська школа структуралізму наполягає на тому, що мова – це система відносин і що для її розуміння потрібно досліджувати саме ці відносини (чи знакові функції одних елементів по відношенню до інших). Американський різновид структурного методу характеризується прагненням описати мову виключно формальним чином, на основі перерахування всього оточення досліджуваного елемента іншими елементами, тобто без звертання до значення слів, словосполучень і речень. Празький різновид структурного методу склався під впливом матеріалістичних поглядів на мову (праці І.О. Бодуена де Куртене, П.Ф. Фортунатова, Л.В. Щерби, О.О. Шахматова, М.С. Трубецького) і під впливом філософських пошуків чеських мовознавців, тому празька школа структуралізму вбачає необхідність дослідження не тільки відносин між елементами мови, але й самих елементів.

На сучасному етапі лінгвістичних досліджень необхідною передумовою повного порівняльного аналізу є *кількісний метод*, оскільки усі елементи мовної структури мають «кількісну характеристику»; інакше кажучи, одних елементів багато, інших мало, одні застосовують рідко, інші – часто, одні строго вибудовують у великі ряди, інші увесь час порушують логіку таких рядів і т.д. Функціонування елементів мови характеризується передусім їхньою повторюваністю, і тому їх можна розглядати як процес, для вивчення якого застосовують поняття й формули математичної статистики і теорії ймовірностей. Таким чином, виникло нове завдання мовознавства – пізнання кількісного боку мови, кількісних закономірностей, пов'язаних із функціонуванням і розвитком мовної структури.

Отже, кожен метод вивчення мови є комплексом опрацьованих багаторічною практикою наукових положень і практичних прийомів, за допомогою яких лінгвіст одержує змогу з різних боків і в повному обсязі вивчити те чи інше мовне явище.

10

СТИЛЬ НАПИСАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Наукова робота пишеться в науковому стилі. Мова та стиль наукової роботи, як частина письмової наукової мови, склалися під впливом так званого академічного етикету, суть якого полягає в інтерпретації власної і запозичених точок зору з метою обґрунтування наукової істини.

Мовленнєві кліше. Кожна сфера людської діяльності має свій набір мовних формул – штампів, кліше, вживання яких більш-менш обов'язкове в певних ситуаціях. У побуті це привітання, прощання, вираження подяки, в офіційній сфері – формули усного і писемного етикету.

Метатекстові одиниці – мовні формули наукового стилю. Вони вживаються для того, щоб пов'язати частини тексту, допомагають висловити авторську оцінку інформації, вказують на джерело повідомлення тощо. Наведена таблиця використання метатекстових операторів завжди допоможе вам у найскладніших ситуаціях мовної творчості.

Ви хочете:

наголосити на чомусь, привернути увагу читача до важливих, на вашу думку, моментів

висловити оцінку (впевненість або сумнів)

пояснити, уточнити, виділити щось

Ви можете використати такі метатекстові одиниці:

особливо важливо вказати тут те, що; розглянемо тепер приклад; перейдемо (перейдімо) до питання; навіть; лише; тільки

очевидно, що; зрозуміло; ясна річ; напевно, напевне; без сумніву, без сумнівів; безперечно, безсумнівно; не викликає сумнівів той факт, що; не потребує доведення; цього цілком досить, щоб довести; звичайно; можливо; мабуть

наприклад; зокрема; а саме; навіть; точніше кажучи; іншими словами; словом; причому; крім того; ось це; справа (річ) от (ось) у чому; саме, тобто; йдеться про те, що у резуль-

узагальнити, зробити висновок	таті можна дійти такого висновку отже; словом; зрештою; що й треба було довести; можна зробити висновок про; у результаті можна дійти висновку про те, що; на завершення є підстави стверджувати, що; сутність викладеного дає підстави стверджувати про; на основі цього ми переконуємось у тому, що; узагальнюючи сказане; зі сказаного випливає, що; ці дані свідчать про те, що
розподілити інформацію	по-перше; по-друге; з одного боку; з іншого боку
вказати на час, послідовність	тепер; тоді; потім; спочатку; спершу; раніше вже йшла мова про; насамперед; передусім; почнемо з того, що; перейдемо до питання; перш за все; на завершення
відобразити зіставлення і протиставлення частин інформації; показати причину (умови) і наслідок	і; але; проте; однак; і все ж; з іншого боку; навпаки; не тільки, а й; таким чином; тоді як; на противагу цьому; між тим; це інша справа; внаслідок цього; в такому разі (випадку)
поєднати частини інформації	і; також; при цьому; при тому; до речі; крім того; більше того; разом з тим; між іншим; цікаво відзначити, що; інакше кажучи; словом; як уже було зазначено; як було показано; як було доведено; згідно з цим; відповідно до цього

Характерною особливістю письмового наукового мовлення є формально логічний спосіб викладу матеріалу. Це знаходить своє відображення у всій системі мовних засобів. Науковий виклад складається,

головним чином, з міркувань, метою яких є доведення істин, виявлених у результаті дослідження фактів дійсності. Науковий текст характеризується значенневою закінченістю, цілісністю і зв'язком. Найважливішими засобами вираження логічних зв'язків у науковому тексті є:

- спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки: *спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже* й ін.;
- суперечливі відносини: *однак, тим часом, у той час як, проте*;
- причинно-наслідкові відносини: *отже, тому, завдяки цьому, згідно з цим, унаслідок цього, крім того, до того ж*;
- перехід від однієї думки до іншої: *перш ніж перейти до..., звернімося до..., розглянемо, зупинимося на..., розглянувши, перейдемо до..., слід зупинитися на..., необхідно розглянути*;
- підсумок, висновок: *отже, у такий спосіб, на закінчення відзначимо, усе сказане дозволяє зробити висновок, підвівши підсумок, варто сказати...*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – К.: Либідь, 1998. – 557 с.
2. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. Учебное пособие. – М.: Высш. Шк., 1991. – 140 с.
3. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления: ГОСТ 7.1 – 84. – Введ. 01.01.86. – М., 1984. – 75 с.
4. Бюлетень ВАК України. – Спецвипуск. – 2000.
5. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / за ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
6. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. – К.: б/в, 1995. – 45 с.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 337с.
8. Довідник здобувача наукових ступенів: Зб. нормат. док. та інформ. матеріалів... / Упоряд. Ю.І. Цеков; за ред першого заступника голови ВАК України Р.В.Бойка. – №-те вид., випр. і допов. – К.: Ред. «Бюл. Вищої атестац. Коміс. України»: Вид-во «Толока», 2003. – 69 с.
9. ДСТУ 3008 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила.
10. ДСТУ 4163 – 2003 Державна уніфікована система документації. Вимоги до оформлення документів.
11. Лесин В. М. Як працювати з книгою: Метод. посіб. – К.: Вища шк., 1998. – 71 с.
12. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1997. – 56 с.
13. Сорокин Н.А. Дипломные работы в педагогических вузах: Учебное пособие для студентов педагогических институтов. – М.: Просвещение, 1986. – 128 с.
14. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 240 с.
14. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: Підручник. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: Атака, 2007. – 592 с.
15. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: Метод. поради / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко. – К.: Редакція Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України, 1999. – 80 с

Зразок оформлення титульної сторінки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВМІСЬКРАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
КИЇВСЬКЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ
МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
(КИЇВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ)**

Відділення: (назва відділення)

Секція: (назва секції)

Базова дисципліна: українська мова та література

Тема роботи (назва)

Автор роботи:

статус у МАН;
прізвище, ім'я, по батькові;
дата народження
учень (учениця) класу;
назва навчального закладу;
район;
домашня адреса;
контактний телефон

Науковий керівник:

прізвище, ім'я, по батькові;
місце роботи; посада; наукове звання;
контактний телефон

Педагогічний керівник:

прізвище, ім'я, по батькові;
місце роботи; посада; наукове звання;
контактний телефон

Київ – 201_

Зразок оформлення змісту

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1 (назва розділу)	5
1.1. (назва підрозділу)	7
1.2. (назва підрозділу).....	9
1.3. (назва підрозділу)	11
Розділ 2 (назва розділу).....	13
2.1. (назва підрозділу).....	15
2.2. (назва підрозділу)	17
Висновки	
Список використаних джерел	
Додатки	

Зразок оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – 663 с.
2. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. – М.: Художественная литература, 1975. – 504 с.
3. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. – М.: Художественная литература, 1990. – 543 с.
4. Булаховська Ю.Л. Творчість Леопольда Стаффа і стильові пошуки польської поезії першої половини ХХ ст. – К.: Наукова думка, 1970. – 179 с.
5. Гадамер Г.Г. Герменевтика і поетика: пер. з нім. – К.: Юніверс, 2001. – 288 с.
6. Гадамер Г.-Г. Істина і метод: в 2-х т: пер. з нім./ К.: Юніверс, 2000. – Т.1.: Герменевтика I: Основи філософської герменевтики. – 464 с.
7. Затонский Д.В. Модернизм и постмодернизм. – Харьков: Фолио-АСТ, 2000. – 255 с.
8. Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. – К.: Факт, 1998. – 469 с.
9. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
10. Лотман Ю. Структура художественного текста // Об искусстве. – СПб.: Искусство, 2000. – С.14-287.
11. Почепцов Г. Г. Имидж: от фараонов до президентов. – К., 1997. – С. 237–239.
12. Стриженко А. А. Роль языка в системе средств пропаганды. – М.: Наука, 1980. – 89 с.
13. Словник іншомовних слів / укл. Л.О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
- 14.14 . Шепель М., Старченко А. А. Основи ораторського мистецтва. – К., 1980. – С. 127.

Зразок оформлення тез

Перед тезами зазначають: назву роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; клас, назву навчального закладу, район; прізвище, ім'я, по батькові та посаду наукового (педагогічного) керівника. Наприклад:

НАЗВА ТЕМИ

ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО БАТЬКОВІ АВТОРА РОБОТИ; КЛАС, ПОВНА НАЗВА ЗАКЛАДУ, В ЯКОМУ НАВЧАЄТЬСЯ АВТОР, РАЙОН, В ЯКОМУ РОЗМІЩЕНИЙ ЗАКЛАД; ПЕДАГОГІЧНИЙ КЕРІВНИК: ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ, МІСЦЕ РОБОТИ, ПОСАДА, НАУКОВЕ ЗВАННЯ.

Тези викладаються у довільній формі. Вони дають стисло характеристику змісту науково-дослідницької роботи: зазначається актуальність, науково-теоретична основа, мета, завдання, об'єкт та предмет, методи наукового дослідження, висновки з отриманими результатами, новизна. Обсяг – 2 сторінки друкованого тексту. Тези подаються у друкованому та електронному вигляді.

Рекомендована тематика науково-дослідницьких робіт

УКРАЇНСЬКА МОВА

1. Лексичне значення слова як результат взаємодії мовних і екстралінгвістичних чинників.
2. Вчення О.О. Потебні про внутрішню форму слова та його розвиток у сучасній лінгвістиці.
3. Однозначні слова в сучасній українській мові: тематичні групи, шляхи творення, сфери функціонування.
4. Полісемія в сучасній українській мові (на матеріалі газетно-публіцистичних або художніх текстів).
5. Роль екстралінгвістичних чинників у формуванні похідних значень номінативних одиниць (на матеріалі газетно-публіцистичних текстів).
6. Семантично похідні номінативні одиниці як форма реалізації національної символіки (на матеріалі творів українських поетів).
7. Роль конотації у формуванні похідних значень слів (на матеріалі газетно-публіцистичних текстів та художніх творів).
8. Національно-культурна специфіка конотації.
9. Внутрішня форма семантично похідних номінативних одиниць (на матеріалі асоціативного експерименту).
10. Соціально-прагматична зумовленість внутрішньої форми семантично похідних найменувань (на матеріалі асоціативного експерименту).
11. Багатозначність слова як стилістичний засіб (на матеріалі газетно-публіцистичних текстів та художніх творів 80-90 років ХХ ст.).
12. Стилiстичні можливості полісемії в поетичному мовленні (на матеріалі творів Лесі Українки, Л. Костенко).
13. Використання полісемії як художнього засобу в прозовому творі (на матеріалі творів Григора Тютюнника).
14. Парадигматичні і синтагматичні зв'язки у лексиці: експериментальне дослідження.
15. Метафора в сучасній українській мові: семантична структура, особливості функціонування.
16. Метафора у художньому тексті (за творами М. Коцюбинського, В. Симоненка).
17. Особливості функціонування метафор у поетичному мовленні (на прикладі творів Т. Шевченка).
18. Особливості функціонування метафори у публіцистичному стилі (на матеріалі текстів українських газет і журналів останніх років).
19. Особливості індивідуально-авторської метафори (на матеріалі публіцистичних і художніх творів).
20. Оказіональна метафора у розмовному мовленні.
21. Метафора як засіб терміноутворення.

22. Метафора у ботанічній термінології (народній і офіційній).
23. Продуктивні моделі метонімічних переносів у сучасній українській мові (на матеріалі текстів газет і журналів 90-х років ХХ ст.).
24. Метонімія у художній літературі (на матеріалі творів І. Драча).
25. Метонімія у творах Т. Шевченка.
26. Метафора і метонімія в сучасних газетно-публіцистичних текстах.
27. Багатозначність і омонімія: спільне і специфічне.
28. Стилїстичні можливості омонімії (на матеріалі творів П. Тичини).
29. Омоніми як засіб творення каламбурів.
30. Міжмовна омонімія як засіб гумору й сатири в художньому творі (на матеріалі творів В. Самійленка).
31. Омонімія у творах Т. Шевченка.
32. Семантико-стилїстична характеристика міжмовних омонімів в українській та російській мовах.
33. Українсько-російські міжмовні омоніми (на матеріалі лексикографічних джерел і газетно-публіцистичних текстів).
34. Паронімія як стилїстичний засіб у творах Л. Костенко.
35. Паронімія у художній прозі (на матеріалі творів О. Гончара, Ю. Смолича).
36. Паронімія і паронімазія у творах Б. Лепкого.
37. Паронімазія в газетно-публіцистичних текстах.
38. Паронімія і паронімазія в народнопоетичній творчості.
39. Українсько-російська міжмовна паронімія.
40. Експериментальне вивчення лексичної синонімії.
41. Морфологічні синоніми як стилїстичний прийом поетичного мовлення.
42. Дієслівна синонімія (на матеріалі творів українських письменників).
43. Синоніми у творах Д. Павличка.
44. Використання синонімії в казках, баладах, думах.
45. Синонімія в українських прислів'ях та приказках.
46. Синонімія в українських народних піснях.
47. Евфемізми в газетно-публіцистичних текстах (на матеріалі газет і журналів першої половини 90-х років ХХ ст.).
48. Оксиморон у заголовках художніх творів, газетних і журнальних публікацій.
49. Перифрази у поезії М. Рильського.
50. Синонімія й антонімія в сучасній українській мові: експериментальне дослідження.
51. Антонімія і синонімія як синхронні явища.
52. Експериментальне вивчення лексичної антонімії.
53. Контекстуальні антоніми у творах О. Олеся, М. Рильського, Є. Плужника (на вибір).
54. Антонімія як засіб іронії, гумору та сатири у творах Т. Шевченка.
55. Антонімічна іронія як художній засіб у творах М. Рильського.
56. Антонімія у газетних заголовках (на матеріалі преси першої

половини 90-х років XX ст.).

57. Антонімія як основа антитези (на матеріалі творів І. Драча).
58. Антитеза у творах М. Зерова.
59. Оксиморон як прояв антонімії (за творами Л. Костенко, В. Симоненка).
60. Антонімія в українських прислів'ях і приказках.
61. Антонімія в українських народних піснях.
62. Емоційно-оцінні засоби української мови (на матеріалі лексикографічних джерел і творів художньої літератури).
63. Експресивна лексика в сучасній українській мові.
64. Роль мовних і екстралінгвістичних чинників у процесі творення лексичних і семантичних неологізмів.
65. Неологізми в газетно-публіцистичних текстах.
66. Стилістичні функції неологізмів у художньому творі (у творах М. Вінграновського, О. Олеся, М. Рильського).
67. Неологізми в сучасній українській поезії: семантико-структурні типи, особливості функціонування.
68. Семантичні неологізми в поезії О. Олеся.
69. Нові аббревіатури в сучасній українській мові (на матеріалі лексикографічних джерел і газетно-публіцистичних текстів першої половини 90-х років XX ст.).
70. Інтернаціональні елементи в лексиці і термінології.
71. Іншомовні слова як один із компонентів української суспільно-політичної лексики (на матеріалі лексикографічних джерел і газетно-публіцистичних текстів 90-х років XX ст.).
72. Іншомовні слова як засіб створення образності (на матеріалі художніх творів та текстів газет і журналів).
73. Слова іншомовного походження як засіб створення гумористичного (іронічного) ефекту в публіцистичному стилі.
74. Іншомовні слова як засіб гумору та сатири в поетичних текстах (на матеріалі творів українських поетів 60-х – 90-х років XX ст.).
75. Слова грецького та латинського походження у творах Лесі Українки.
76. Особливості функціонування грецизмів і латинізмів у творах «неокласиків» (твори М. Зерова, М. Рильського, П. Филиповича, М. Драй-Хмари).
77. Екзотизми й варваризми у художньому мовленні (на матеріалі творів Л. Костенко і Б. Олійника).
78. Запозичення як засіб збагачення словникового складу сучасної української мови (на матеріалі лексикографічних джерел і газетно-публіцистичних текстів кінця 80-х – 90-х років XX ст.).
79. Найновіші запозичення із західноєвропейських мов: структура, функції, сфери використання.
80. Терміни-запозичення в українському літературознавстві (на матеріалі лексикографічних джерел).
81. Особливості української музичної термінології.

82. Шляхи розвитку української правничої термінології на сучасному етапі.
83. Особливості номінації в українській філософській термінології.
84. Способи номінації в українській хореографічній термінології.
85. Українська медична термінологія: історія й особливості розвитку на сучасному етапі.
86. Способи номінації в сучасній хімічній (фізичній, біологічній) термінології.
87. Становлення української спортивної термінології.
88. Спортивна термінологія на сторінках газет, у художніх творах і в усному розмовному мовленні.
89. Слов'янська географічна термінологія.
90. Українська метеорологічна термінологія.
91. Метеорологічна лексика в сучасній українській мові: сфери використання й особливості функціонування.
92. Інтернаціоналізми як джерело політичної термінології.
93. Інтернаціоналізми в культурології і мистецтвознавстві.
94. Терміни як художній засіб (на матеріалі творів О. Гончара).
95. Роль і функції термінів у поетичному творі (твори Л. Костенко).
96. Особливості функціонування термінів у газетно-публіцистичних текстах.
97. Землеробська термінологія у творах українського фольклору.
98. Професіоналізми як засіб іронії та сатири (на матеріалі газетно-публіцистичних текстів).
99. Роль професіоналізмів у відтворенні гумористичних ситуацій в художньому творі (за творами О. Вишні).
100. Жаргонізми й арготизми як засіб всебічної характеристики персонажів художнього твору (за творами Г. Хоткевича).
101. Жаргонізми й арготизми як засіб гумористичного і сатиричного висвітлення життєвих явищ у публіцистиці.
102. Жаргонізми й арготизми в сучасній українській поезії.
103. Способи номінації в молодіжному (студентському) жаргоні.
104. Діалектизми в художньому творі: типологія, стилістичні функції (за творами І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, І. Франка, Л. Мартовича, В. Стефаніка, М. Черемшини та ін.).
105. Просторічна лексика як засіб створення сатиричного й гумористичного ефекту у творі І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».
106. Просторічна лексика як засіб характеристики персонажів художнього твору (за творами І. Нечуя-Левицького, О. Довженка, В. Симоненка).
107. Розмовна лексика як художній засіб поетичного мовлення (твори І. Драча, Л. Костенко).
108. «Народна етимологія» як засіб характеристики персонажів у художньому творі (твори П. Загребельного, В. Яворівського).

109. «Народна етимологія» як образний засіб у поезії Л.Костенко.
110. Особливості номінації у сфері розмовного мовлення.
111. Функції історизмів у творах І. Драча.
112. Застарілі слова як засіб гумору, іронії, сатири.
113. Особливості використання застарілих слів у сучасних газетно-публіцистичних текстах.
114. Застарілі слова як засіб відтворення колориту епохи в сучасному історичному романі (за творами П. Загребельного).
115. Анахронізми як засіб комічного.
116. Старослов'янізми у творах Т. Шевченка.
117. Стилістичні функції старослов'янizmів у творах Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча та ін.
118. Українська лексика у творах М. Гоголя.
119. Особливості функціонування українizmів у російськомовних творах Т. Шевченка.
120. Русизми у творах І. Багряного: тематичні групи, стилістичні функції.
121. Шляхи переходу власних назв у загальну лексику (на прикладі однієї або кількох тематичних груп).
122. Власні імена літературних персонажів як експресивно-оцінний засіб (на матеріалі текстів українських газет, журналів).
123. Семантика кольоропозначень у творах Лесі Українки.
124. Кольоропозначення у поезії П. Тичини.
125. Псевдоніми як особливий тип антропонімів.
126. Способи номінації в псевдонімах українських письменників XIX-XXст.
127. Особливості функціонування літературних псевдонімів.
128. Походження українських антропонімів.
129. Грецький прошарок в антропонімії української мови.
130. Найбільш уживані жіночі (чоловічі) імена (на прикладі певного регіону).
131. Українська гідронімія (на матеріалі гідронімів певного регіону).
132. Топонімічна синонімія.
133. Гідронімія Києва (іншого міста).
134. Мікротопонімія давнього Києва.

ФРАЗЕОЛОГІЯ

1. Українська фразеологія з погляду її походження.
2. Тематична класифікація українських приказок і прислів'їв.
3. Українські мовні афоризми фольклорного походження.
4. Історія і культура народу в українській фразеології.
5. «Внутрішня форма» фразеологічної одиниці.
6. Національно-культурний компонент семантики українських фразеологізмів.

7. Особливості функціонування фразеологізмів у художніх творах.
8. Крилатий вислів – заголовок публіцистичного тексту (на матеріалі сучасних українських газет і журналів).
9. Фразеологія письменника.
10. Особливості функціонування фразеологічних одиниць у різних мовних стилях.
11. Найновіші фразеологічні одиниці в сучасній українській мові.
12. Трансформація фразеологічних одиниць у газетно-публіцистичних і художніх текстах.
13. Географічні назви як компонент фразеологічної одиниці.
14. Власні імена людей в українській фразеології.
15. Особливості функціонування фразеологічних одиниць у розмовному мовленні.
16. Мовні засоби опису жестів в українській фразеології.

УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. Образ міста в українській літературі початку ХХ ст.
2. Український футуризм як літературне та естетичне явище 20-х років ХХ століття.
3. Своєрідність символістської драми в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століть.
4. Модерна концепція мистецтва в ліриці Лесі Українки.
5. Колористичні та музичні імпресії у творчості Михайла Коцюбинського.
6. Риси символізму в українській поезії 20-х років ХХ століття.
7. Феміністичні ідеї у творчості О. Кобилянської.
8. Тематичне та жанрово-стильове багатство поезії і драматургії Лесі Українки.
9. Феміністичний дискурс в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століть.
10. Образ жінки в українській драматургії початку ХХ століття (за творами Лесі Українки та В. Винниченка).
11. Нова українська модерна драма початку ХХ століття (Леся Українка, В. Винниченко, О. Олесь).
12. Трансформація фольклорної поетики в українській новелістиці кінця ХІХ – початку ХХ століть.
13. Український експериментальний роман 20-х років ХХ ст. (на прикладі творів В. Домонтовича, М. Йогансена).
14. Проблема міста і села у психологічній прозі В. Підмогильного.
15. Сатиричне зображення революційної дійсності у творчості М. Хвильового.
16. Тема голоду в українській прозі 20-30-х років ХХ ст.
17. Проблема вибору у повісті «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича.

18. Міфологеми поезії Богдана-Ігоря Антонича.
19. Ідеологічні штампи в романі О. Гончара «Прапорonosці».
20. Біблійна символіка в поезії шістдесятників.
21. Філософське осмислення духовного багатства людини в ліриці В. Симоненка.
22. Осмислення історичної долі України у творчості Ліни Костенко.
23. Чорнобильська тема в українській поезії другої половини ХХ століття.
24. Біблійні мотиви в поезії Василя Стуса та Ліни Костенко.
25. Химерний роман як виявлення поетичного світовідчуття (В. Земляк, О. Ільченко).
26. Людина як центр світобудови у творчості І. Драча.
27. Особливості розвитку постмодернізму в українській літературі.
28. Гендерна проблематика української прози (на матеріалі романів сучасних українських письменниць на вибір).
29. Карнавалізація дійсності у творчості Ю. Андруховича.
30. Основні тенденції розвитку сучасної української прози (на матеріалі творів т.зв. «двотисячників»).
31. Автобіографія в сучасній українській прозі (Н. Сняданко, С. Пиркало, Ю. Андрухович, Т. Малярчук).
32. Проблеми митця та призначення його поезії у ліриці Лесі Українки.
33. Драматизм відносин митця із суспільством у драматичній поемі Лесі Українки «У пущі».
34. Феміністичні ідеї та їх втілення в українській літературі.
35. Біблійно-міфологічні сюжети та їх інтерпретація у драматичних поемах Лесі Українки.
36. Поетичний авангард та його вплив на розвиток української поезії першої половини ХХ віку (Михайль Семенко, Гео Шкурупій, Едвард Стріха та ін.)
37. Мистецька дифузія як стилетворчий засіб у прозі М. Коцюбинського 1900-1907 років.
38. Синкретизм стильових тенденцій у повісті «Тіні забутих предків».
39. Провідні художні ідеї та жанрова поліфонія малої прози Богдана Лепкого.
40. Антивоєнна тематика новел («Юда», «Лист засудженого воїна до своєї жінки», «Зійшов з розуму»).
41. Особливості стильової манери Василя Стефаника як майстра психологічної новели.
42. Жанр сатиричного памфлету у творчості Леся Мартовича («Винайдений рукопис про Руський край»).
43. Образи дітей та засоби їх художнього втілення в прозі С. Васильченка («Бусурмен», «Свекор», «Дош», «Циганка»).
44. Фольклорно-міфологічні образи у збірці оповідань Н. Кобилянської «Казки».

45. Драматичні твори Олександра Олеся в контексті естетики символізму («По дорозі в казку»).

46. Винниченкова теорія «чесності з собою» та її реалізація у романістиці.

47. Своєрідність індивідуального стилю М. Черемшини.

48. Жінка як особистість: феміністичні ідеї у творах Ольги Кобилянської.

49. Особливості індивідуального стилю С. Васильченка-прозаїка.

50. Поезія «причинного смутку» Петра Карманського.

51. Фольклорно-етнографічний романтизм історичної драматургії В. Самійленка («Маруся Чураївна», «У Гайхан-бея»).

52. Поза молодомузівськими рамками – творчість Василя Пачовського.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

1. Із фольклорної спадщини О.П. Довженка.
2. Народні пісні в записах Миколи Гоголя.
3. Теми, сюжети та образи українського фольклору:
 - Хмельниччина в українських народних піснях і думах.
 - Фольклор про визвольну війну 1648-1654 рр.
 - Коліївщина у народній творчості.
 - Образ Олекси Довбуша в народній творчості.
 - Т.Г. Шевченко у народній словесності та музичній творчості.
 - Київ у народних піснях.
 - Чорнобильська катастрофа і фольклор.
 - Народнопоетична творчість проти пияцтва та алкоголізму.
4. Бойківські народні балади та пісні.
5. Календарно-обрядова поезія:
 - Колядки та щедрівки.
 - Веснянки і гаївки.
 - Купальські пісні.
 - Жнивварські пісні.
6. Пісенна культура сучасного села.
7. Українські пісні Закарпаття.
8. Сучасне становище фольклорної традиції.
9. Родинно-побутовий та родинно-обрядовий фольклор.
 - Пісні про кохання.
 - Жіноча доля в народних піснях.
 - Весільні пісні.
 - Голосіння.
10. Дитячий фольклор.
11. Козацькі пісні.

12. Чумацькі пісні.
13. Жартівливі пісні.
14. Балада.
15. Коломийки та частівки.
16. Пісні УПА.
17. Український епос.
18. Народні оповідання.
19. Казка.
20. Легенди та перекази.
21. Народна сатира, гумор, анекдоти.
22. Загадка.
23. Прислів'я та приказки.
24. Фольклор і театр.
25. Символізм в народній пісні.
26. Класифікація народних пісень.
27. Українська пісня в світі.
28. Дохристиянські вірування українців і поетичний світ.
29. Образи язичницьких богів в українській календарно-обрядовій поезії.
30. Замовляння на Поліссі.
31. Синтез ритуалу і слова в українських заговляннях.
32. Дитячий фольклор Східного Полісся.
33. Легенди і перекази Глухівщини.
34. Зимовий фольклор рідного краю.
35. Весільні пісні жителів мого села.
36. Культ вогню і води в українських весільних піснях.
37. Символіка весільних пісень.
38. Образ дороги в чумацьких піснях.
39. Сповідь кохання у любовних піснях.
40. Весільні елементи у жнивварських піснях.
41. Образ козака в пісенних жанрах українського фольклору.
42. Образ козака у народних думках.
43. Образ Богдана Хмельницького в героїчному епосі.
44. Маруся Богуславка у фольклорній традиції.
45. Тематичний аналіз основних сюжетів балади.
46. Морально-етична проблематика балад.
47. Головні образи балад, їх психологічне навантаження.
48. Мотиви дітозгубництва у народних баладах.
49. Художні особливості солдатських пісень.
50. Специфіка українських фантастичних казок.
51. Морально-етична проблематика казок (на матеріалі певного регіону)
52. Відображення ментальності в українських анекдотах.
53. Вплив християнства на розвиток української народної словесності.
54. Ритуально-магічна поетика заговляння.
55. Психологічний паралелізм в ліричній пісні.
56. Картина світу в українській народній казці.

57. Тезаурус поетичних прийомів у казковій прозі.
58. Художня природа народних паремій.
59. Поетика історичних пісень.
60. Образ вишиванки у народних піснях.
61. Образ Долі в народних ліричних піснях.
62. Образ жінки в українських ліричних піснях.
63. Образ матері у родинно-побутових піснях.
64. Образ молодшого брата в народних казках.
65. Голодомор у фольклорній інтерпретації.
66. І. Нечуй-Левицький і проблеми вивчення української міфології та демонології.
67. Проблеми фольклору в науковій спадщині М. Костомарова.
68. Концепція українського фольклору у дослідженнях П. Куліша.
69. М. Драгоманов і його фольклористична концепція.
70. О. Потебня як дослідник українського фольклору.
71. Енциклопедія весільної обрядовості Г. Калиновського.
72. Фольклорні образи і мотиви в творчості письменника (на вибір).
73. Виконавці дум – бандуристи, кобзарі, лірники: Остап Вересай, Г. Китастих, М. Кравченко, І. Кучугура-Кучеренко, Ф. Кушнерик, Є. Мовчан, П. Носач, П. Ткаченко-Галашко, К. Яцик.
74. Збирачі та дослідники українського фольклору: І.М. Вагилевич, Г.Г. Верьовка, Марко Вовчок, О. Воропай, В.М. Гнатюк, Я.Ф. Головацький, З. Доленга-Ходаковський, М.П. Драгоманов, Ф.М. Колесса, М.І. Костомаров, М.М. Коцюбинський, О.А. Кошиць, А.Ю. Кримський, П.О. Куліш, М.В. Лисенко, П.І. Майборода, М.О. Максимович, І.С. Нечуй-Левицький, О.О. Потебня, О.Г. Сластьон, М.Ф. Сумцов, П.Г. Тичина, І.Я. Франко, Г.М. Хоткевич, Д.І. Яворницький, М.Ю. Яцків.
75. Виконавці української пісні: Г. Верьовка, З. Гайдай, Б. Гмиря, Н. Матвієнко.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

1. Українське народне мистецтво в історичному контексті.
2. Проблеми становлення мистецтвознавства.
3. Історія мистецтва ХХ століття.
4. Центри мистецтвознавчої науки.
5. Декоративно-прикладне мистецтво.
6. Типологія народної орнаментики українців.
7. Мотиви української орнаментики. Семантика.
8. Проблеми сучасного мистецтва і культури.
9. Культурно-мистецьке середовище в Україні.
10. Історія архітектури.
11. Сучасна архітектурна еkleктика.
12. Українські каплиці.

13. Фортифікаційні комплекси.
14. Історія українського іконопису.
15. Діяльність Г. Малакова у галузі книжкової графіки.
16. Розвиток мистецтва в сучасній Україні.
17. Пластичне мистецтво.
18. Українське декоративне мистецтво сучасності.
19. Художній феномен моди у ХХ столітті.
20. Українська мода: художньо-стилістична еволюція.
21. Сучасний стан циркового мистецтва України.
22. Жанрові формати українського телебачення.
23. Монументально-декоративне мистецтво.
24. Феміністичне кіно.
25. Вітчизняний кінематограф.
26. Театр як вид мистецтва.
27. Становлення професійного театру в Україні.
28. Специфіка театрального мистецтва країн Сходу.
29. Театр Стародавнього Риму/Греції.
30. Релігійний театр.
31. Лялька в сучасній театральній культурі.
32. Музичне мистецтво.
33. Традиційне мистецтво Африки.
34. Мистецтво Третього Рейху.
35. Сучасне мистецтво.

Рекомендована література

СЕМАНТОЛОГІЯ. ОНОМАСІОЛОГІЯ

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. М., 1974.
2. Арменков Ю.О., Скиба М.М. Художньо-виражальні функції метафори в повісті М. Коцюбинського «Fata morgana» // ІМЛШ. 1987. № 3.
3. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. М., 1988.
4. Аспекты семантических исследований. М., 1980.
5. Белецкий А.А. Лексикология и теория языкознания (ономастика). К., 1972.
6. Бондалетов В.Д. Русская ономастика. М., 1983.
7. Брагина А.А. Синонимы в русском языке. М., 1986.
8. Булаховський Л.А. Виникнення і розвиток літературних мов // Булаховський Л.А. Твори. У 5 т. К., 1975-1981. Т.1.
9. Булаховський Л.А. Питання походження української мови // Те саме видання. Т.2.
10. Бсильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. М., 1990.
11. Ващенко В.С. З історії та географії діалектних слів. Харків, 1962.
12. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова. М., 1980.
13. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. М., 1977.
14. Винокур Г.О. О славянизмах в современном литературном языке // Избранные работы по русскому языку. М., 1959.
15. Винокур Т.Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц. М., 1980.
16. Вишнякова О.В. Паронимы современного русского языка. М., 1981.
17. Вовк В.Н. Языковая метафора в художественной речи. К., 1986.
18. Волков С.С., Сенько Е.В. Неологизмы и внутренние стимулы языкового развития // Новые слова и словари новых слов. Л., 1983.
19. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. М., 1985.
20. Гапьерин Н.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М., 1981.
21. Гинзбург Е.В. Конструкции полисемии в русском языке. Таксономия и метонимия. М., 1985.
22. Глинський І. Твоє ім'я – твій друг. К., 1985.
23. Григорьев В.П. Поэтика слова. М., 1979.
24. Гусев С.С. Наука и метафора. Л., 1984.

25. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. М., 1977.
26. Данилюк Н.О. Традиційне і новаторське у мовній структурі сучасної метафори // Мовознавство. 1984. №4. 6. С. 64-67.
27. Дмитриев В.Г. Скрывшие своё имя. М., 1980.
28. Дятчук В.В., Пустовіт Л.О. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови. К., 1983.
29. Журавлёв А.Ф. Технические возможности русского языка в области предметной номинации // Способы номинации в современном русском языке. М., 1982.
30. Земская Е.А. Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения. М., 1979.
31. Ивашко В. А. Как выбирают имена. Минск, 1980.
32. Интернациональные элементы в лексике и терминологии. Харьков, 1980.
33. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М., 1987.
34. Карпенко Ю.А. Названия звёздного неба. М., 1981.
35. Карпова В.Л. Термін і художнє слово. К., 1967.
36. Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. К., 1960.
37. Ковалик І.І., Мацько Л.І., Плющ М.Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. К., 1984.
38. Коваль А.П. Життя і пригоди імен. К., 1988.
39. Коваль А.П. Слово про слово. К., 1986.
40. Ковальов В.П. Виразальні засоби українського художнього мовлення. Херсон, 1991.
41. Коготкова Т.С. Терминология и «межфункционально-стилевая омонимия» // Проблематика определения терминов в словарях разных типов. Л., 1976.
42. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. М., 1980.
43. Кочерган М.П. Слово і контекст. Львів, 1980.
44. Кубрякова Е.С. .Номинативный аспект речевой деятельности. М., 1986.
45. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. М., 1981.
46. Кузнецов А.М. От компонентного анализа к компонентному синтезу. М., 1986.
47. Левицький В.В. Вивчення смислової структури слова з допомогою асоціативної методики // Мовознавство. 1972. №3.
48. Левицкий В.В., Стернин И.А. Экспериментальные методы в семасиологии. Воронеж, 1989.
49. Лингвистика и поэтика. М., 1979.
50. Литвин Ф.А. Вопросы заимствования и упорядочения языковых терминов и терминологических элементов. М., 1982.
51. Лукьянова Н. А. Экспрессивная лексика разговорного

употребления. Новосибирск, 1986.

52. Лыков А. Г. Современная русская лексикология: русское окказиональное слово. М., 1976.

53. Масенко Л.Т. Українські імена і прізвища. К., 1990.

54. Метафора в языке и тексте. М., 1988.

55. Миронюк Н.П. Дієслівна синоніміка в романі М. Стельмаха «Хліб і сіль» // Мовознавство. 1968. №1. С. 50-54.

56. Муқан Г.М. Багатозначність і омонімія // Українська мова і література в школі. 1970. №8.

57. Никитин М.В. Лексическое значение слова. М., 1983.

58. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. М., 1988.

59. Никонов В.А. География фамилий. М., 1988.

60. Новиков Л.А. Антонимия в русском языке. (Семантический анализ противоположности в лексике). М., 1973.

61. Новиков Л.А. Семантика русского языка. Л., 1977.

62. Новиков А.И., Ярославцева Е.И. Семантические расстояния в языке и тексте. М., 1990.

63. Новые слова и словари новых слов. Сб. ст. Л., 1978.

64. Новые слова и словари новых слов. Сб. ст. Л., 1983.

65. Ономастика. Типология. Стратиграфия. М., 1988.

66. Паламарчук Л.С. Лексична синоніміка художніх творів М.М. Коцюбинського. К., 1957.

67. Перспективы развития славянской ономастики. М., 1980.

68. Петров В.В. Семантика научных терминов. Новосибирск, 1982.

69. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. К., 1976.

70. Плотников Б.А. Основы семасиологии. Минск, 1983.

71. Плотников Б.А. О форме и содержании в языке. Минск, 1989.

72. Плющ П.П. Про мову комедій І.К. Тобілевича «Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн», «Суєта» // Українська мова і література в школі. 1954. № 5. С. 26-40.

73. Плющ П.П. Мовні засоби гумору в «Енеїді» І.П.Котляревського. К., 1959.

74. Принципы и методы семантических исследований. М., 1976.

75. Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища. К., 1966.

76. Романова Н.Н. Словообразование и языковые связи. Русско-украинско-польские связи X\I-X\II вв. и вопросы словообразования. К., 1985.

77. Синонимы русского языка и их особенности. Л., 1972.

78. Система личных имен народов мира. М., 1986.

79. Склад і структура термінологічної лексики української мови // А.В. Крижанівська, Л.О. Симоненко, Т.І. Панько та ін. К., 1984.

80. Современные проблемы русской терминологии. М., 1986.

81. Способы номинации в современном русском языке. М., 1982.

82. Спринчак Я.О. Східнослов'янська лексика в українській мові // Укр. мова і літ. в шк. 1963. №4.

83. Стернин И.А. Лексическое значение слова в речи. Воронеж, 1985.
84. Суперанская А.В. Имя через века и страны. М., 1990.
85. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. М., 1973.
86. Творогов О.В. Лексический состав «Повести временных лет». К., 1984.
87. Теория и методика ономастических исследований. М., 1986.
88. Толочко П.П. Древний Киев. К., 1983.
89. Уфимцева А.А. Лексическое значение. М., 1985.
90. Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. М., 1991.
91. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи. М., 1991.
92. Цейтлин Р.В. Характеристика лексических и словообразовательных средств старославянского языка (их семантические и стилистические функции) // Славянское языкознание: VII Международный съезд славистов. М., 1973.
93. Шмелёв Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики. М., 1973.
94. Языковая номинация. Общие вопросы. М., 1977.
95. Языковая номинация. Види наименований. М., 1977.

ФРАЗЕОЛОГІЯ

1. Авксентьев Л.Г., Калашник В.С, Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови Х., 1977.
2. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Х., 1987.
3. Білоноженко В.М., Гнатюк І.С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. К., 1989.
4. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів укр. літ-ри англійською мовою). Львів, 1983.
5. Коломієць М.П. Фразеологічна синоніміка української мови. Дніпропетровськ, 1986.
6. Кругликова Л.Е. Структура лексического и фразеологического значения. М., 1988.
7. Кунин А.В. Внутренняя форма фразеологических единиц // Слово в грамматике и словаре. М., 1984.
8. Мокиенко В. М. Славянская фразеология. М., 1980
9. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. К., 1973. 10. Ужченко В.Д. Народження і життя фразеологізму. К., 1988.
11. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія. Х., 1990.
12. Фразеологизм и его лексикографическая разработка. Минск, 1987.

ФОНЕТИКА

1. Багмут А.І. Інтонація і семантика. Київ, 1989.
2. Бутенко Н.Б. Словник асоціативних означень іменників. Львів, 1989.
3. Воронин С.В. Основы фоносемантики. ЛГУ, 1982.
4. Горелов И.Н. Невербальные компоненты коммуникации. М., 1980.
5. Журавлев А.П. Звук и смысл. М., 1981.
6. Журавлев А.П. Фонетическое значение. Л., 1974.
7. Качуровський І. Символіка й містика фонетичних компонентів // Качуровський І. Фоніка. Мюнхен, 1984.
8. Качуровський І. Поетична гра звуком // Качуровський І. Фоніка. Мюнхен, 1984.
9. Левицький В.В. Вивчення смислової структури слова за допомогою асоціативної методики // Мовознавство. 1972, №3.
10. Левицький В.В. Семантика і фонетика. Чернівці, 1973.
11. Левицький В.В., Стернин И.А. Экспериментальные методы в семасиологии. Воронеж, 1989.
12. Материалы семинара по проблеме мотивированности языкового знака. Л., 1969.
13. Реформатский А.А. Неканоническая фонетика // Развитие фонетики современного русского языка. М., 1986.
14. Серебренников Б.А. Номинация и проблема выбора // Языковая номинация. Общие вопросы. М., 1977.
15. Серебренников Б.А. Язык и мышление // Русский язык. Энциклопедия, М., 1979.
16. Смаль-Стоцький Р. Примітивний словотвір. Варшава, 1929.
17. Телия В.Н. Коннотативные аспекты семантики номинативных единиц. М., 1986.
18. Фоносемантические исследования. М. 1986.
19. Якубинский Л.П. О звуках стихотворного языка. Избранные работы. М., 1986.

СЛОВНИКИ Й ДОВІДНИКИ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М., 1969.
2. Бутенко Н.П. Словник асоціативних норм української мови. К., 1979.
3. Бутенко Н.П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові. Львів, 1989.
4. Ващенко В.С. Синонімічний словник-мінімум української мови. Дніпропетровськ, 1972.
5. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К., 1985.
6. Головащук С.І. Словник-довідник з правопису та слововживання /

За ред. В.М. Русанівського. К., 1989.

7. Головащук С.І. «Складні випадки наголошення». Словник-довідник. К., 1995.

8. Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А. Словник паронімів української мови. К., 1986.

9. Деркач М.П. Короткий словник синонімів української мови. Львів-Краків-Париж, 1993.

10. Добровольський Д.О., Караулов Ю.Н. Ассоциативный фразеологический словарь русского языка. М., 1994.

11. Етимологічний словник української мови: В 7 т.

12. Коваль А.П., Коптілов В.В. 1000 крилатих виразів української літературної мови. К., 1964.

13. Коваль А.П., Коптілов В.В. Крилаті вислови в українській літературній мові: Афоризми. Літературні цитати. Образні вислови. Вид. 2-е, перероб. і доп. К., 1975.

14. Коломієць М.Ф., Регушевський Є.С. Словник фразеологічних синонімів

/ За ред. В.О.Винника. К., 1988.

15. Коломієць М.Ф., Регушевський Є.С. Короткий словник перифраз. К., 1985.

16. Короткий тлумачний словник української мови / За ред. Д.Г. Гринчишина. Вид. 2-е, перероб. і доп. К., 1988.

17. Лингвистический энциклопедический словарь. М., 1990.

18. Новые слова и значения: Словарь-справочник по материалам прессы и литературы 70-х годов/ Под ред. Н.З. Котеловой. М., 1984.

19. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник. К., 1978.

20. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. К., 1991.

21. Погрібний М.І. Орфоепічний словник. К., 1983.

22. Погрібний М.І. Словник наголосів української літературної мови. К., 1964.

23. Полюга Л.М. Морфемний словник. К., 1983.

24. Полюга Л.М. Словник антонімів. К., 1987.

25. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / Упоряд. М.М. Пазяк. Відп. ред. С.В. Мишанич. К., 1989.

26. Редько Ю.К. Довідник українських прізвищ / За ред. І.Варченка. К., 1969.

27. Російські прислів'я та приказки з українськими відповідниками / Уклад. Н. Бежанкова. К., 1969.

28. Русский язык: Энциклопедия / Под ред. Ф.П. Филина. М., 1979.

29. Русско-украинский словарь: В 3 т. К., 1987-1988.

30. Сікорська З.С. Українсько-російський словотворчий словник. К., 1985.

31. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей: Словник-

- довідник / За ред. В.М. Русанівського. К., 1986.
32. Словарь ассоциативных норм русского языка / Под ред. А.А. Леонтьева. М., 1977.
 33. Словарь русских произведений Шевченко: В 2 т. К., 1985-1986.
 34. Словарь української мови: В 4 т. / Упорядкував з додатком власних матеріалів Б. Грінченко. К., 1996-1997.
 35. Словник гідронімів України. К., 1979.
 36. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. 20-е вид., випр. і доп. К., 1985.
 37. Словник мови Шевченка: В 2 т. К., 1964.
 38. Словник скорочень в українській мові. К., 1988.
 39. Словник труднощів української мови / За ред. С.Я. Єрмоленко. К., 1989.
 40. Словник українських ідіом / Укл. Г.М. Удовиченко. К., 1968.
 41. Словник української мови: В 11 т. К., 1970-1980.
 42. Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови: В 2 т. К., 1984.
 43. Українські народні прислів'я та приказки. К., 1961.
 44. Український правопис. 4-е вид, випр. й доп. К., 1993.
 45. Фразеологічний словник української мови: В 2 т. К., 1993.
 46. Шевченко Л.Ю., Різун В.В., Лисенко Ю.В. Сучасна українська мова: Довідник. К., 1993.
 47. Юрченко О.С., Івченко А.О. Словник стійких народних порівнянь. Х., 1993.
 48. Янко М.П. Топонімічний словник-довідник. К., 1973.
 49. Яценко І.П. Морфемний аналіз: Словник-довідник У 2 т. / За ред. Н.Ф. Клименко. К., 1980. Т.1; К., 1981. Т.2.

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ

1. Коцюбинська М.М. Література як мистецтво слова / М.М. Коцюбинська. – Київ, 1965. – 323с.

2. Ткаченко Анатолій. Мистецтво слова (вступ до літературознавства): Підручник для студ. вищ. навч. закладів з гуманітарних спеціальностей: філологія, журналістика, літерат. творчість / Ткаченко Анатолій; КНУТШ. – 2-е вид., випр. і доповн. – К.: Київський університет, 2003. – 448с.

3. Марко Роберт Стех Оглянувшись на півстоліття... : Дискусія, яка не відбулася, або Ігор Костецький про мистецтво перекладу (і слова загалом) // Кур'єр Кривбасу : література, культурологія, політика, народознавство / Трудовий колектив товариства «Звезда-4». – Кривий Ріг, 2009. – № 232/233. – С. 180-183

4. Николенко О. Современный мир и проблемы литературного образования в Украине // Філологічні семінари / Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка, Б-ка Ін-ту філології. – Київ, 2013. – Вип. 16 : Парадигма сучасного літературознавства: світовий контекст. – С. 153-161.

5. Лучук І. Іван Франко про мистецтво поетичне: дискурс лірики // Українське літературознавство: збірник наукових праць / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2011. – Вип. 74. – С. 77-85

6. Лучук І. Українська літературознавча думка про мистецтво поетичне (спроба шкіцу) // Література. Фольклор. Проблеми поетики: наукове видання / М-во освіти і науки, молоді та спорту України; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – Вип. 37, ч. 1. – С. 195-203

7. Буало Н. Мистецтво поетичне / Н. Буало. – К., 1967. – 136с.

8. Наєнко Михайло. Інтим письменницької праці: 3 лекцій про специфіку літературної творчості / Наєнко Михайло. – Київ : Педагогічна преса, 2003. – 280с.

9. Бумбур Ю.М. Авторська рефлексія в літературному творі (на матеріалі прози Джона Фаулза): Дис. ... канд. філол. наук: Спец. 10.01.06 - теорія літератури / Бумбур Ю.М.; Горлівський держ. пед. ін-т іноз. мов. – Горлівка, 2009. – 193 л.

10. Гундорова Т. До проблеми інтерпретації: класична і некласична теорія літератури // Філологічні семінари / Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка, Б-ка Ін-ту філології. – Київ, 2008. – Вип. 11 : Теорія літератури у вищій школі. – С. 10-20

11. Оліфіренко В.В. Підручник з української літератури: історія і теорія / Донецьке відділення центру гуманітарної освіти НАНУ.

Донецьке відділ. науков. тов-ва ім. Шевченка; Вадим Оліфіренко. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – 324с.

12. Наєнко М. Теорія і літ-творчість: кафедральні ретро-і перспективи // Рідний край: альманах Полтавського державного педагогічного університету / Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2012. – № 2 (27). – С. 142-156.

13. Шестакова Е.Г. Теоретичні аспекти співвідношення текстів художньої літератури та масової комунікації: Дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.08 - журналістика; 10.01.06 - теорія літератури / Шестакова Е.Г.; КНУТШ Інститут журналістики. – Київ, 2006. – 413л. – Бібліогр.: л. 377 – 413

14. Бандура О.М. Теорія літератури / О.М. Бандура. – Київ, 1969. – 288с.

15. Теорія літератури: Підручник / За ред. проф. В.Ф. Воробйова, проф. Г.А. В'язовського. – Київ: Вища школа, 1975. – 400 с.

16. Безпечний Іван. Теорія літератури / Безпечний Іван. – Торонто: Молода Україна, 1984. – 304с.

17. Безпечний Іван. Теорія літератури / Іван Безпечний. – Київ: Смолоскип, 2009. – 388 с.

18. Юніцька Н.М. Теорія літератури в школі / Н.М. Юніцька. – Харків: Основа, 2012. – 127, [1] с. – Бібліогр.: с. 128. – (Бібліотека журналу «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 2 (99))

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

1. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. – К., 2001.
2. Грицай М.С., Бойко В.Г., Дунаєвська Л.Ф. Українська народно-поетична творчість. – К., 1983.
3. Лозко Г. Українське народознавство. – К., 1995.
4. Український фольклор: Критичні матеріали. – К., 1978.
5. Балади. Кохання та дошлюбні взаємини. – К., 1987.
6. Балади. Родинно-побутові стосунки. – К., 1988.
7. Балушок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. – Львів, Нью-Йорк, 1998.
8. Бондарчук О. Слов'янська міфологія. Загадки прадавніх вірувань слов'янських народів // Міфи народів світу. – Львів, 1997.
9. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1988.
10. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1993.
11. Войтович В. Українська міфологія. – К., 2002.
12. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис: У 2 т., – К., 1991.
13. Головацький Я. Виклади давньослов'янських легенд або міфологія – К., 1991.
14. Давидюк В. Українська міфологічна легенда. – Львів, 1992.
15. Дей О. Сторінки з історії української фольклористики. – К., 1975.
16. Дей О.І. Українська народна балада. – К., 1986.
17. Еремина В. Ритуал и фольклор. – Л., 1991.
18. Життя етносу: соціокультурні нариси. – К., 1997.
19. З живого джерела: Українські народні казки в записах, переказах та публікаціях українських письменників. – К., 1990.
20. Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості. – К., 1989.
21. Знойко О. Міфи Київської землі та події стародавні. – К., 1989.
22. Іванченко М. Дивоцвіт прадавніх слов'ян. – К., 1991.
23. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: У 2 кн., 4 т. – К., 1994.
24. Космос древньої України. – К., 1992.
25. Костомаров М. Слов'янська міфологія. – К., 1994.
26. Легенди та перекази. – К., 1985.
27. Лосев А.Ф. Миф. Число. Сущность. – М., 1991.
28. Міфологія. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. Е. Мелетинский.
29. Національна символіка. – К., 1990.
30. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1992.
31. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. – К., 1993.

32. Плісецький М. Українські народні думи. Сюжети і образи. – К., 1994.
33. Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій. – К., 1994.
34. Пропп В. Исторические корни волшебной сказки. – Л., 1986.
35. Пропп В. Поэтика фольклора. – М., 1998.
36. Рыбаков Б. Язычество древних славян. – М., 1981.
37. Сергійчук В. Доля української національної символіки. – К., 1990.
38. Скуратівський В. Дідух: Святаукраїнського народу. – К., 1995.
39. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. – К., 1993.
40. Скуратівський В. Обереги пам'яті. Народний агрокалендар. – К., 1992.
41. Степовик Д. Скарби України. – К., 1992.
42. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М., 1989.
43. Тэрнер В. Символ и ритуал. – М., 1983.
44. Українська душа. – К., 1992.
45. Українська культура: Лекції за ред. Дм. Антоновича. – К., 1993.
46. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – К., 1993.
47. Українське народознавство. – Львів, 1994.
48. Українські казки – К., 1990.
49. Українські народні пісні та думи. – К., 1992.
50. Українські перекази. – К., 1992.
51. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К., 1991.
52. Федас Й.Ю. Український народний вертеп (у дослідженнях 19-20 ст.) К., 1987.
53. Фрейденберг О. Миф и литература древности. – М., 1998.
54. Фрэзер Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии. – М., 1984.
55. Чумарна М. Мандрівка в українську казку: приказкове поле. – Львів, 1994.
56. Элиаде М. Аспекты мифа. – М., 1994.

БІБЛІОГРАФІЯ ДО ВИДАННЯ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – К.: Либідь, 1998. – 557 с.
2. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. Учебное пособие. – М.: Высш. Шк., 1991. – 140 с.
3. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления: ГОСТ 7.1 – 84. – Введ. 01.01.86. – М., 1984. – 75 с.
4. Бюлетень ВАК України. – Спецвипуск. – 2000.
5. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / за ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
6. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. – К.: б/в, 1995. – 45 с.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 337с.
8. Довідник здобувача наукових ступенів: Зб. нормат. док. та інформ. матеріалів... / Упоряд. Ю.І. Цеков; за ред першого заступника голови ВАК України Р.В.Бойка. – №-те вид., випр. і допов. – К.: Ред. «Бюл. Вищої атестац. Коміс. України»: Вид-во «Толока», 2003. – 69 с.
9. ДСТУ 3008 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила.
10. ДСТУ 4163 – 2003 Державна уніфікована система документації. Вимоги до оформлення документів.
11. Лесин В. М. Як працювати з книгою: Метод. посіб. – К.: Вища шк., 1998. – 71 с.
12. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997. – 56 с.
13. Сорокин Н.А. Дипломные работы в педагогических вузах: Учебное пособие для студентов педагогических институтов. – М.: Просвещение, 1986. – 128 с.
14. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 240 с.
14. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: Підручник. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: Атака, 2007. – 592 с.
15. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: Метод. поради / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко. – К.: Редакція Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України, 1999. – 80 с

Навчально-методичний посібник

Основні вимоги
до підготовки, написання і захисту
науково-дослідницьких робіт
(відділення української філології та мистецтвознавства)

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск:
Васинюк В.О.

Редагування:
*Васинюк В.О.,
Братащук І.В.*

Обкладинка:
Ісаченко І.І.

Макет, верстка:
Ісаченко І.І.

Формат 60×84/16.

КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»
01010, м. Київ, вул. Дегтярівська, 31, поверх 8, каб. 801
тел. 489-37-21
e-mail: viddilennya_filologii@ukr.net
www.kyiv.man.gov.ua